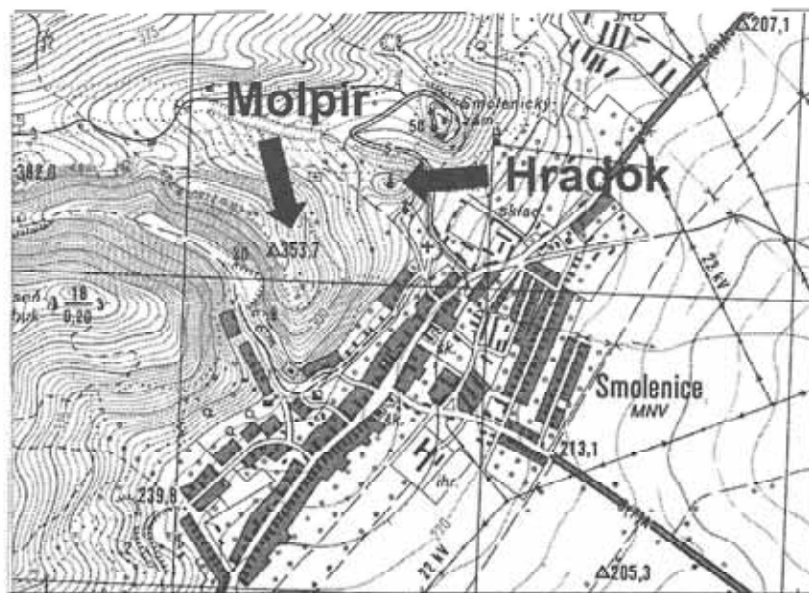

SPONY Z DOBY LATÉNSKEJ Z OPEVNENEJ POLOHY MOLPÍR PRI SMOLENICIACH

ZDENĚK FARKAŠ

V priebehu deväťdesiatich rokov 20. storočia sa pracovníkom Slovenského národného múzea-Archeologického múzea v Bratislave podarilo podchytiť a čiastočne zdokumentovať niekoľko súkromných zbierok archeologických nálezov, ktorých súčasťou boli aj predmety nájdené na opevnenej polohe Molpír, prípadne v jej blízkom okolí, v katastri obce Smolenice, okr. Trnava.

Molpír je jedným z východných bočných výbežkov hlavného hrebeňa Malých Karpát. Na juhozápadnej strane je ohraničený prudkými zrázmi krasovej doliny Hlboča, oddeľujúcej ho od vrchu Cejtach. Pomerne strmé sú aj jeho južné a juhovýchodné úbočia skláňajúce sa do Trnavskej pahorkatiny, zatiaľ čo ostatné svahy sú miernejšie. Konfigurácii terénu zodpovedajú aj zvyšky fortifikačného systému s tromi až štyrmi pásmi valov, ktoré uzatvárajú tri samostatné nádvorja, pričom hlavná obrana bola orientovaná smerom na východ (obr. 3–5). Pomerne plytké sedielko medzi akropolou hradiska a „Vlčárnou“, spájajúcou

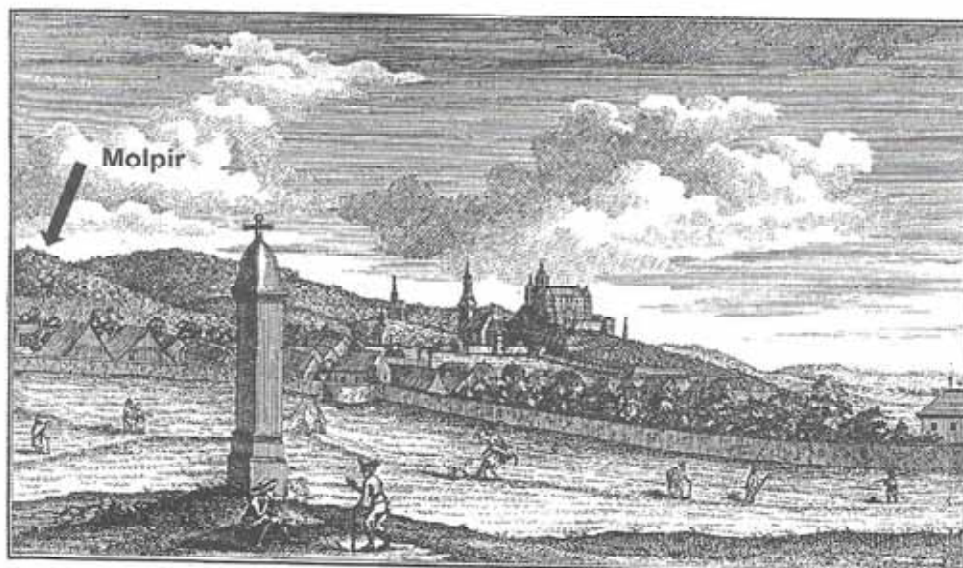
Obr. 1 Smolenice. Molpír a stredoveký hradok na „Kalvárii“ na mape M-33-131-B-d.

Molpír s masívom pohoria, chránila len jedna hradba, s bránou obrátenou na sever, umožňujúcou prístup k vodnému zdroju. Opevnený areál zaberá plochu okolo 12 ha (Dušek 1974, 137) s výškovým rozdielom 120 m medzi východnou bránou 1. nádvorja (250 m n. m.) a skalným hrebeňom nad dolinou Hlboča (370 m n. m.), ktorý tak vyčnieva nad územím dnešnej obce o 145 m (Jastrabík 1975, 16).

Výrazné prevýšenie, predovšetkým „akropoly“ hradiska, umožňovalo vizuálnu kontrolu širokého okolia, najmä priľahlej časti Trnavskej pahorkatiny až po Považský Inovec (za priaznivých poveternostných podmienok vidno z Molpíra okrem niekoľkých opevnených polôh v okolí Piešťan aj Zobor a Žibricu pri Nitre). Pod priamym dozorom jeho obyvateľov boli okolité dominantné vrcholy Malých Karpát a jeden, v dnešnej dobe menej známy prechod cez pohorie. Doteraz významný priesmyk medzi Trstínom, Bukovou a Prievalmi, ktorým prechádzala v stredoveku tzv. Česká cesta, podľa nálezov využívaná už v praveku, však už bol mimo priameho dohľadu z hradieb.

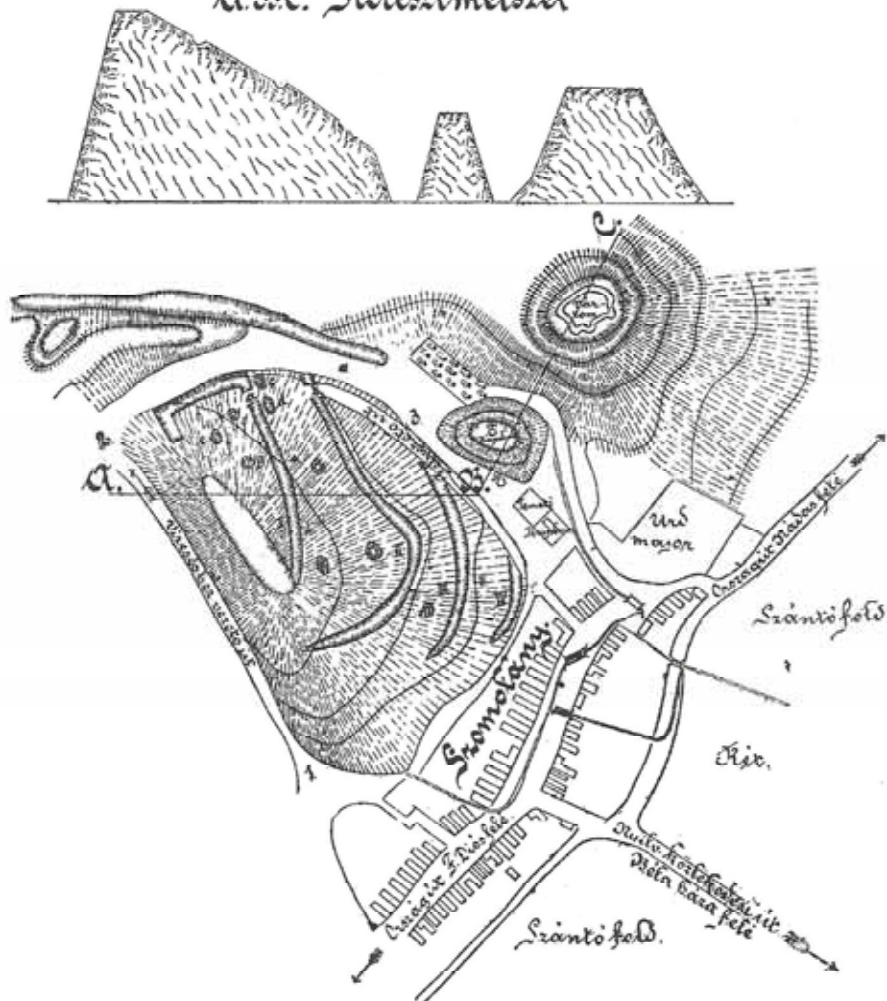
Molpír nie je jediná opevnená poloha v katastri dnešných Smoleníc. Výrazný val obopína aj blízky vršok s kaplnkou a krížovou cestou. Je pozostatkom po stredovekom hrádku, zrejme staršom, ako susedný kamenný hrad. N. Sándorfi, ktorý ako prvý uviedol smolenický Molpír do odbornej literatúry (Sándorfi 1889, 420 a n.; 1890, 66 a n.; 1896, 109 a n.), uvádza v jeho okolí ďalšie, dnes nie vždy jednoznačne identifikovateľné opevnené polohy, z ktorých jedna, údajne s početnými nálezmi z 9. – 10. storočia, sa má nachádzať nad Smolenickou Novou Vsou, dnes integrálnou súčasťou obce (Suchý – Müller 1954, 10). Na strážne body, využívané predovšetkým v stredoveku a na počiatku novoveku, poukazujú aj miestne názvy „Varták či Vartáky“.

Medzi odbornou i širšou verejnosťou je opevnenie na Molpíri, ktoré sa už v roku 1905 dostalo ako jediný tzv. „pohanský hrad“ do súpisu starých fortifikácií v bývalej Bratislavskej župe (Pozsony vármegye – J. Könyöki 1905, 19), známe predovšetkým ako významné

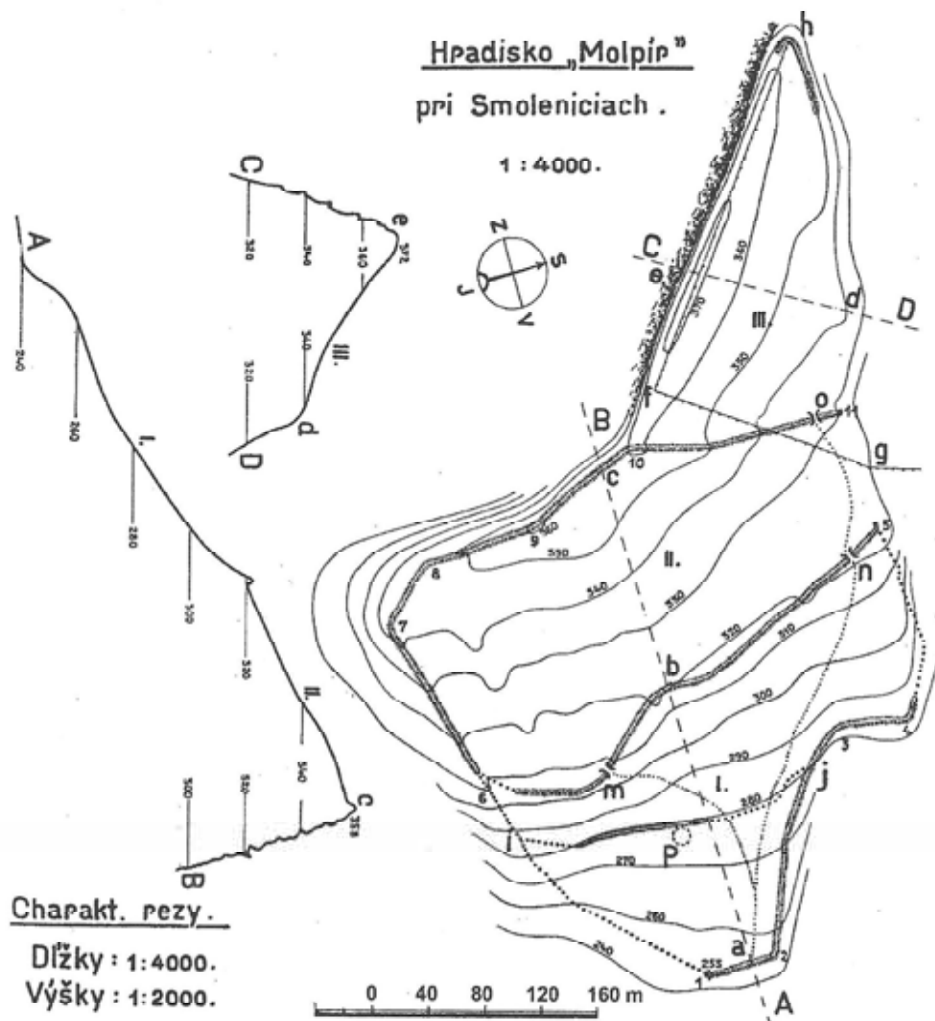

Obr. 2 Smolenice. Molpír v 18. storočí (podľa M. Bel: Notitia ...)

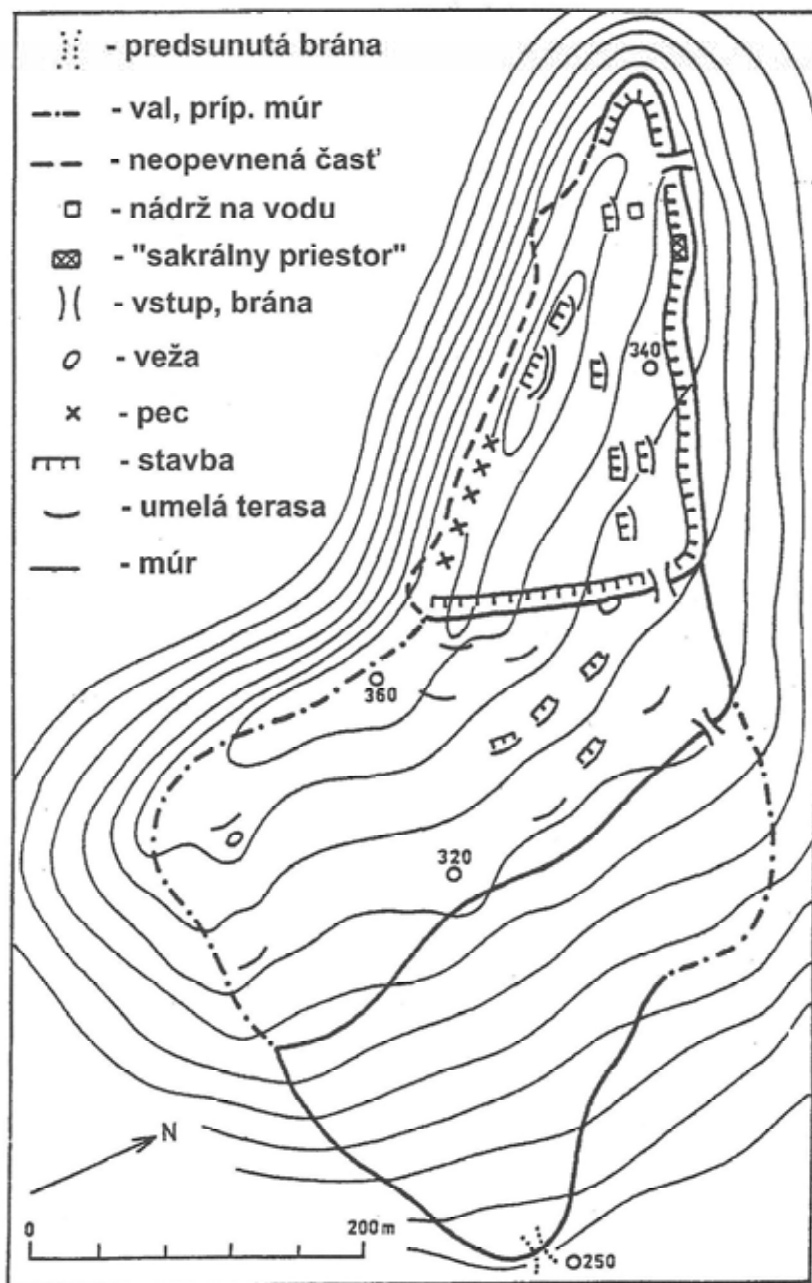
A.B.C. Keresztmetzetek

Obr. 3 Smolence. Plán opevnenia Molpíra a „Hrádku“ podľa N. Sándorfiho (1890, s. 67)

Obr. 4 Smolenice. Plán opevnenia Molpíra podľa Š. Janšáka (1930, fig. 38)

Obr. 5 Smolenice. Opevnenie na Molpří podľa M. Duška a S. Dušekovej (1984, Taf. 1)

centrum z doby halštatskej, skúmané v rokoch 1963 až 1971 M. Dušekom z Archeologického ústavu SAV v Nitre (Dušek 1974, 137 a n.; Dušek – Dušek 1984; 1995). Početné, pomerne atraktívne nálezy však onedlho po N. Sándorfim upútali pozornosť súkromných zberateľov a hľadačov pokladov, medzi ktorých v období 1. Československej republiky patrili aj gróf J. Pálffy či miestny četnícky strážmajster J. Prudík (Loubal 1933, 591, poznámka č. 26; 1934, 474). V období tesne po druhej svetovej vojne to bol napríklad riaditeľ vtedajšieho Chemolaku D. Tomeček a rad ďalších, ktorých zbierky sú dnes už zväčša stratené. Technické zdokonalenie detektorov kovov v druhej polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia a predovšetkým otvorenie hraníc po roku 1989 umožnili priam systematické prehľadávanie a nasledovnú exploataciu náleziska neprehľadným počtom majiteľov elektronických detekčných prostriedkov. Žiaľ, väčšina nimi vytvorených súborov, buď nepodchytených alebo známych len z rozprávania, je pre vedecké spracovanie zrejme už navždy stratená.

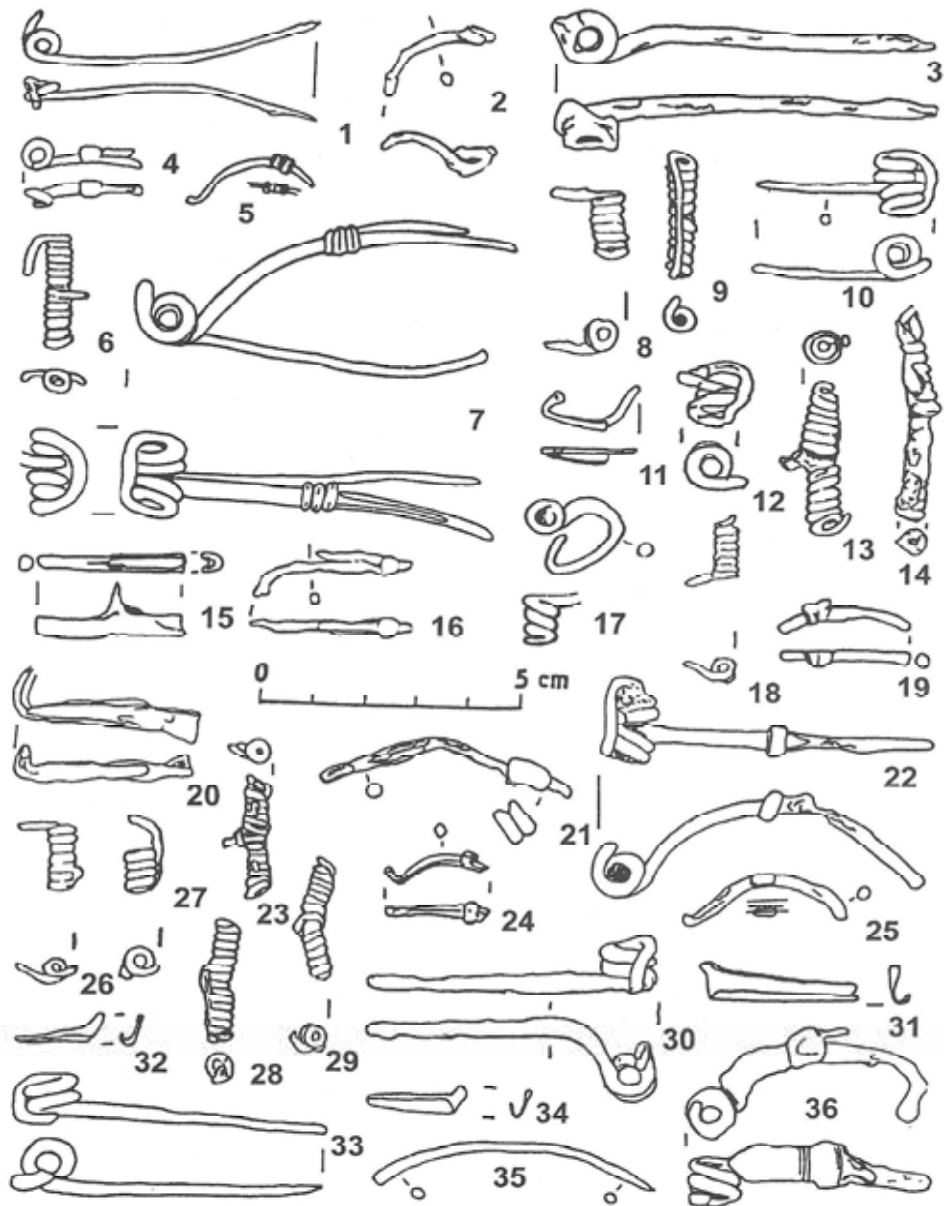
Napriek tomu v niektorých prípadoch pomáhajú kolekcie vytvorené miestnymi nadšencami významne doplniť poznatky o tomto jednom z najvýznamnejších pravekých opevení v oblasti Malých Karpát. Prvé doklady aspoň príležitostnej prítomnosti ľudí na Molpíri možno spájať zatiaľ s bližšie neurčiteľným stupňom lengyelskej kultúry (Sándorfi 1890, Táb. II: 4 a 5), o čosi väčší je súbor nálezov z rôznych období eneolitu (Farkaš – Plachá 2002, 78 a n.), keď bolo pomerne intenzívne osídlené okolie potokov stekajúcich z Karpát ako v katastri Smoleníc, tak i v susedných obciach (predovšetkým ľuďom badenskej kultúry). Ďalšie archeologické doklady o využití Molpíra možno zaradiť do strednej až mladšej doby bronzovej, doby halštatskej, laténskej a rímskej, obdobia sťahovania národov a včasného až vrcholného stredoveku (napr. Turčan 1994, 75 a n.; 1995, 77; 2001, 106).

Popri dobe halštatskej však boli v troch dostupných zbierkach najviac zastúpené nálezy z včasného až vrcholného stredoveku (predovšetkým militárie) a z doby laténskej, s výrazným podielom spôn.

Opis nálezov

1. Ihla železnej spony s jedným závitom vinutia (vľavo) a hornou vonkajšou tetivou. Dĺžka (ďalej dĺ.) 5,6 cm (obr. 6: 1).
2. Lúčik a jeden závit vinutia (vpravo) drobnej, silno korodovanej železnej spony, dĺ. 2,6 cm (obr. 6: 2).
3. Ihla a dva závit (vpravo) silno korodovanej mohutnej železnej spony, dĺ. 7,5 cm, Ø ihly 0,3 – 0,4 cm (obr. 6: 3).
4. Fragment lúčika so svorkou z drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s jedným zachovaným závitom vinutia (vpravo), dĺ. 2,3 cm (obr. 6: 4).
5. Fragment lúčika s trojnásobne profilovanou svorkou z drobnej železnej spony, dĺ. 2,6 cm, Ø drôtu 0,15 cm (obr. 6: 5).
6. Vinutie samostrelové na osi s odlomenou ihlou a zvyškom tetivy zo železnej, silno korodovanej spony, skladajúce sa z trinástich závitov, dĺ. 2,4 cm, Ø 0,5 × 0,6 cm (obr. 6: 6).
7. Spona železná spojenej konštrukcie s vinutím so štyrmi závitmi (2 + 2) a hornou vonkajšou tetivou, zachycovač a väčšina pätky chýba. Svorka trojnásobne profilovaná, dĺ. 7,4 cm (obr. 6: 7).
8. Vinutie samostrelové zo železnej spony so siedmimi závitmi vľavo a časťou ihly, dĺ. 1,45 cm, Ø 0,6 cm (obr. 6: 8).
9. Vinutie samostrelové na osi zo železnej spony s desiatimi závitmi (5 vpravo a 5 vľavo) s úplnou, mierne prehnutou tetivou, dĺ. 2,6 cm, Ø 0,7 cm (obr. 6: 9).
10. Vinutie železnej spony so štyrmi závitmi (2 + 2), dolnou vonkajšou tetivou a časťou ihly, dĺ. 3,6 cm, šírka (ďalej š.) 1,4 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 6: 10).

11. Fragment železnej spony so zachycovačom a časťou lúčika, zvyšok pätky zrejme druhotne roztepaný, dĺ. 1,9 cm (obr. 6: 11).
12. Vinutie železnej spony so štyrmi závitmi (2 + 2) a dolnou vonkajšou tetivou, š. 1,7 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 6: 12).
13. Vinutie samostrelové zo železnej spony s trinástimi závitmi (6 vľavo + 7 vpravo) a zvyškom ihly, dĺ. 3,1 cm, Ø 0,6 cm (obr. 6: 13).
14. Vinutie samostrelové zo železnej spony, silno korodované, dĺ. 4,5 cm, Ø 0,5 – 0,6 cm (obr. 6: 14).
15. Fragment zachycovača (?) železnej spony (?), dĺ. 2,9 cm (obr. 6: 15).
16. Lúčik železnej spony s časťou pätky pripojenej svorkou, dĺ. 3,1 cm (obr. 6: 16).
17. Do oblúka deformovaný lúčik železnej spony s polovicou vinutia (3 závit vpravo), dĺ. 1,9 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 6: 17).
18. Fragment samostrelového vinutia zo železnej spony (6 závitov vpravo) s časťou tetivy a ihly, dĺ. 1,6 cm, Ø 0,6 cm (obr. 6: 18).
19. Časť silno korodovaného lúčika železnej spony spojenej konštrukcie s profilovanou svorkou, dĺ. 2,6 cm (obr. 6: 19).
20. Fragment zachycovača železnej spony s časťou pätky, silno korodovaný, dĺ. 3,7 cm (obr. 6: 20).
21. Časť lúčika alebo ihly železnej, silno korodovanej a deformovanej spony s dvomi závitmi vinutia, dĺ. 5,2 cm (obr. 6: 21).
22. Spona železná spojenej konštrukcie s vinutím so štyrmi závitmi (2 + 2) a vonkajšou hornou tetivou, na korodovanom lúčiku svorka po pripojení chýbajúcej pätky, dĺ. 6,9 cm, š. vinutia 1,9 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 6: 22).
23. Vinutie samostrelové zo železnej spony pozostávajúce z pätnástich závitov (8 vľavo + 7 vpravo), dĺ. 2,7 cm, Ø 0,5 cm (obr. 6: 23).
24. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie z hráneného drôtu s uzlíkom svorky, dĺ. 2 cm (obr. 6: 24).
25. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie so zvyškom svorky, dĺ. 3,2 cm (obr. 6: 25).
26. Fragment samostrelového vinutia železnej spony (7 závitov vľavo) so zlomkom ihly, dĺ. 1,3 cm, š. zachovaného vinutia 1,4 cm, Ø 0,5 cm (obr. 6: 26).
27. Fragment samostrelového vinutia železnej spony (4 závit vľavo) so zvyškom tetivy, š. 1,7 cm, Ø 0,6 cm (obr. 6: 27).
28. Vinutie samostrelové z pätnástich závitov zo železnej spony, silno korodované, dĺ. 2,6 cm, Ø 0,5 – 0,6 cm (obr. 6: 28).
29. Vinutie samostrelové z trinástich závitov zo železnej spony, dĺ. 2,8 cm, Ø 0,5 cm (obr. 6: 29).
30. Časť lúčika železnej spony so zachovanými dvomi závitmi vinutia (vpravo) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 5,5 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 6: 30).
31. Časť zachycovača železnej spony, dĺ. 3,1 cm (obr. 6: 31).
32. Časť drobného zachycovača železnej spony, dĺ. 1,8 cm (obr. 6: 32).
33. Fragment železnej spony, ihla a časť vinutia (2 závit vľavo) s vonkajšou dolnou tetivou, dĺ. 6 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 6: 33).
34. Zachycovač železnej spony, dĺ. 1,8 cm (obr. 6: 34).
35. Ihla železnej spony, mierne prehnutá, dĺ. 5,2 cm (obr. 6: 35).
36. Spona železná spojenej konštrukcie s mohutným lúčikom zdobeným tromi ryhami pred svorkou s časťou pätky a dvomi závitmi vinutia (vpravo), dĺ. 4,7 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 6: 36).
37. Spona spojenej konštrukcie zo železného drôtu so zachovaným lúčikom, časťou svorkou pripojenej pätky, dvomi závitmi vinutia (vpravo) a nábehom na vonkajšiu hornú tetivu, dĺ. 6,7 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 7: 1).
38. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie so svorkou a časťou pätky, dĺ. 3,65 cm (obr. 7: 2).
39. Lúčik železnej, silno korodovanej spony spojenej konštrukcie so svorkou pätky, dĺ. 5,8 cm (obr. 7: 3).
40. Fragment železnej spony, ihla a časť vinutia (2 závit vľavo) s vonkajšou dolnou tetivou, dĺ. 3,7 cm, Ø 0,8 cm (obr. 7: 4).
41. Fragment silno korodovaného mohutného lúčika železnej spony, dĺ. 4,2 cm (obr. 7: 5).
42. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s profilovanou svorkou a časťou pätky, dĺ. 2,7 cm (obr. 7: 6).
43. Lúčik lomený zo železnej spony, v mieste lomu rozšírený uzlíkom, dĺ. 4,3 cm (obr. 7: 7).

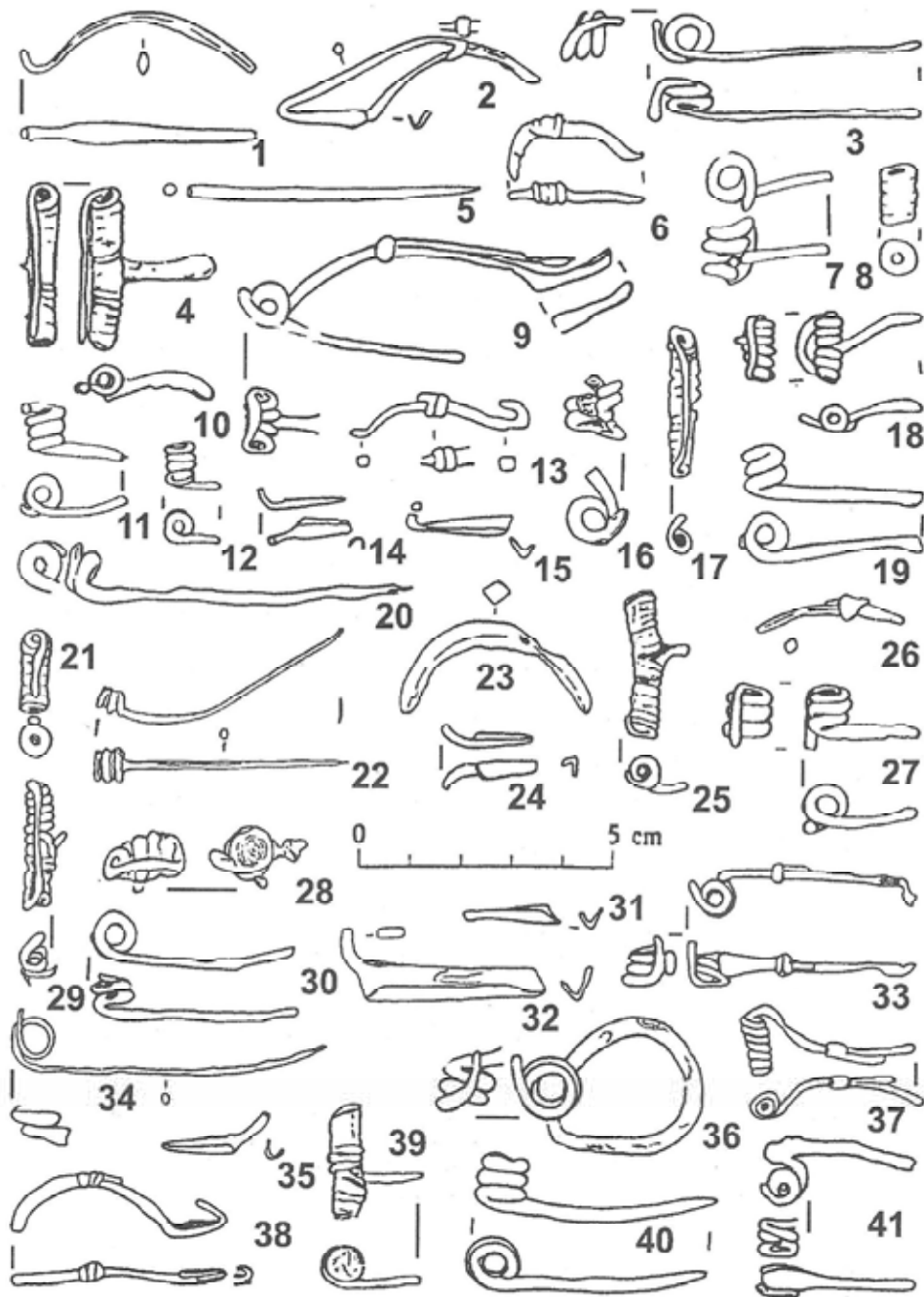
Obr. 6 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. Železo

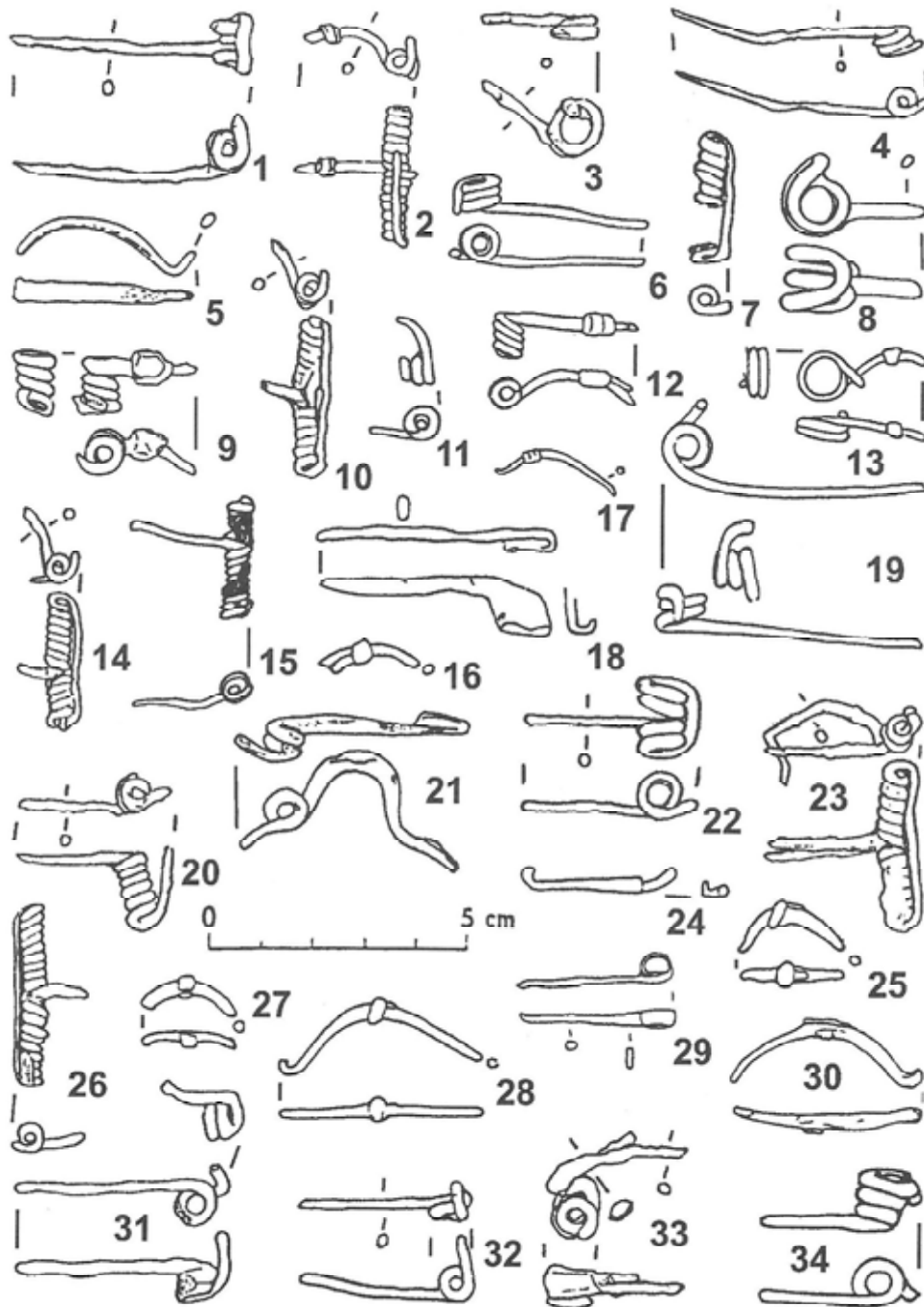
Obr. 7 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. Železo

44. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so zachovaným lúčikom, na ňom stopa po svorke a polovicou samostrelového vinutia (6 závitov vpravo), dĺ. 3,3 cm, š. 2,6 cm, Ø 0,6 cm (obr. 7: 8).
45. Lúčik železnej, silno korodovanej spony (?) z pásika oválneho prierezu, dĺ. 2,6 cm (obr. 7: 9).
46. Samostrelové vinutie železnej spony (8 závitov vpravo) s časťou ihly a tetivy, dĺ. 3,7 cm, Ø vinutia 0,5 – 0,6 cm (obr. 7: 10).
47. Päťka a zachycovač drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s oblúkom pätky členeným guľičkovým vývalkom, guľičkový vývalok je aj na mieste svorky pripájajúcej pätku k lúčiku, dĺ. 2,7 cm (obr. 7: 11).
48. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie s trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou a dvomi závitmi vinutia (vpravo), dĺ. 2,6 cm (obr. 7: 12).
49. Vinutie samostrelové zo železnej spony, pravá polovica so siedmimi závitmi a časťou tetivy, dĺ. 1,4 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 7: 13).
50. Zachycovač a časť lúčika železnej spony, dĺ. 2,4 cm (obr. 7: 14).
51. Ihla a časť vinutia (3 závit vľavo) zo železnej spony s dolnou vonkajšou tetivou, dĺ. 4,1 cm, Ø 0,6 cm (obr. 7: 15).
52. Vinutie (2 + 2) s vonkajšou dolnou tetivou a časťou ihly zo železnej spony, dĺ. 1,8 cm, Ø 1,1 cm (obr. 7: 16).
53. Spona železná spojenej konštrukcie z drôtu, päťka pripojená k lúčiku trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, štvorzávitové vinutie (2 + 2) a vonkajšia dolná tetiva, dĺ. 8,7 cm, š. vinutia 1,6 cm, Ø 0,9 cm (obr. 7: 17).
54. Vinutie samostrelové zo železnej spony so šestnástimi závitmi (8 + 8) na osi, dĺ. 3,3 cm, Ø 0,6 cm (obr. 7: 18).
55. Vinutie samostrelové zo železnej spony, ľavá polovica so siedmimi závitmi a časťou tetivy, dĺ. 1,3 cm, Ø 0,7 cm (obr. 7: 19).
56. Fragment železnej spony, časť lúčika so svorkou a pravá polovica samostrelového vinutia (8 závitov), dĺ. 2,9 cm, š. 1,6 cm, Ø 0,5 cm (obr. 7: 20).
57. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie so zvyškom svorky, dĺ. 2,4 cm (obr. 7: 21).
58. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, dĺ. 3,1 cm (obr. 7: 22).
59. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s uzlíkovou svorkou, silno korodovaný, dĺ. 2,1 cm (obr. 7: 23).
60. Fragment železnej spony s hráneným oblúkovitým lúčikom, štvorzávitovým vinutím (2 + 2) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 4,3 cm, š. vinutia 1,2 cm, Ø 0,9 cm (obr. 7: 24).
61. Lúčik miniatúrnej železnej spony z hránenej tyčinky, dĺ. 1,5 cm (obr. 7: 25).
62. Lúčik z miniatúrnej železnej spony spojenej konštrukcie s uzlíkovou svorkou a časťou pripojenej pätky, dĺ. 1,6 cm (obr. 7: 26).
63. Fragment otvorenej železnej spony spojenej konštrukcie s lúčikom s uzlíkovou svorkou, s vinutím so štyrmi závitmi (2 + 2), hornou vonkajšou tetivou a časťou ihly, dĺ. 5,3 cm, š. vinutia 1,8 cm, Ø 1 cm (obr. 7: 27).
64. Vinutie samostrelové zo silno korodovanej železnej spony s časťou lúčika, ihly a tetivou, dĺ. 3,1 cm, Ø 0,5 cm (obr. 7: 28).
65. Lúčik zo železnej spony, dĺ. 3,4 cm (obr. 7: 29).
66. Fragment železnej spony s ihlou, s vinutím so šiestimi závitmi (3 + 3) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 3,4 cm, š. vinutia 1,6 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 7: 30).
67. Fragment železnej spony s pásikovým hráneným lúčikom a rámovým zachycovačom, lúčik sa rozširuje smerom k vinutiu, dĺ. 5,5 cm (obr. 7: 31).
68. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím zo štrnástich závitov (7 + 7), tetivou a ihlou, dĺ. 4,4 cm, š. vinutia 3,4 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 7: 32).
69. Zachycovač z drobnej železnej spony, dĺ. 1,5 cm (obr. 7: 33).
70. Fragment železnej spony s ihlou, tromi závitmi vinutia (vľavo) a časťou tetivy, dĺ. 5 cm, š. vinutia 1,3 cm, Ø 1 cm (obr. 7: 34).
71. Lúčik z bronzovej spony kosodĺžnikového prierezu, smerom k vinutiu mierne rozšírený, esovito prehnutý, dĺ. 4,7 cm (obr. 8: 1).
72. Fragment železnej drótennej spony spojenej konštrukcie so zachovaným lúčikom, k nemu svorkou pripojenou pätkou a zachycovačom, dĺ. 5,3 cm (obr. 8: 2).

73. Fragment železnej drôtovej spony so zachovanou ihlou, dvomi závitmi vinutia (vľavo) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 5,3 cm, š. vinutia 0,9 cm, Ø 0,9 cm (obr. 8: 3).
74. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím (nezistiteľný počet závitov), tetivou, časťou lúčika a ihly, dĺ. 2,6 cm, š. 3,2 cm, Ø vinutia 0,6 – 0,7 cm (obr. 8: 4).
75. Ihla zo železnej spony, dĺ. 6,2 cm (obr. 8: 5).
76. Lúčik drobnej železnej spony s trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, dĺ. 2,7 cm (obr. 8: 6).
77. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s tromi závitmi vinutia (2 vľavo + 1 vpravo), vnútornou tetivou a časťou lúčika, dĺ. 2,7 cm, š. vinutia 1,8 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 8: 7).
78. Časť samostrelového vinutia železnej spony (5 závitov), dĺ. 1,2 cm, Ø 0,7 cm (obr. 8: 8).
79. Spona železná spojenej konštrukcie s vinutím so štyrmi závitmi (2 + 2), vonkajšou tetivou a pätkou pripojenou k lúčiku jednoduchou gufovitou svorkou, časť ihly chýba, dĺ. 7,3 cm, š. vinutia 1,3 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 9).
80. Fragment železnej spony, časť lúčika s jedným závitom vinutia (vpravo), dĺ. 3,1 cm, Ø vinutia 0,75 cm (obr. 8: 10).
81. Fragment železnej spony, časť ihly s tromi závitmi vinutia (vľavo), dĺ. 2,2 cm, š. vinutia 1 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 11).
82. Fragment železnej spony, štyri závitvinutia (vľavo) a časť ihly, dĺ. 1,2 cm, š. 0,9 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 8: 12).
83. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie z hránenej tyčinky, lúčik s nábehom na závit vinutia a manžetovitou, dvomi vývalkami členenou svorkou, dĺ. 3,6 cm (obr. 8: 13).
84. Zachycovač zo železnej spony, dĺ. 1,6 cm (obr. 8: 14).
85. Zachycovač zo železnej spony, dĺ. 2 cm (obr. 8: 15).
86. Fragment železnej spony s dvomi závitmi vinutia (vľavo), časťou lúčika a vnútornou tetivou, dĺ. 1,1 cm, š. 1 cm, Ø 0,9 cm (obr. 8: 16).
87. Samostrelové vinutie železnej spony, pravdepodobne z pätnástich závitov (silno korodované) a oblúkovito prehnutou tetivou, dĺ. 2,9 cm, Ø 0,5 cm (obr. 8: 17).
88. Fragment železnej drôtovej spony, šesť závitvinutia (3 + 3) s dolnou vonkajšou tetivou a časťou lúčika, dĺ. 2,5 cm, š. vinutia 1,3 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 8: 18).
89. Fragment železnej spony s dvomi závitmi vinutia (vľavo) a časťou ihly, dĺ. 3,6 cm, š. vinutia 1 cm, Ø 0,8 cm (obr. 8: 19).
90. Fragment železnej spony, ihla s dvomi závitmi vinutia (vľavo), dĺ. 7 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 20).
91. Fragment samostrelového vinutia zo železnej spony (8 závitov vpravo) s oblúkovito prehnutou tetivou, dĺ. 1,6 cm, Ø 0,6 cm (obr. 8: 21).
92. Fragment pätky železnej spony spojenej konštrukcie s manžetovitou, tromi vývalkami členenou svorkou, dĺ. 5 cm (obr. 8: 22).
93. Lúčik oblúkovitý zo železnej spony z tyčinky kosoštvorcového prierezu, dĺ. 4 cm (obr. 8: 23).
94. Zachycovač zo železnej spony, dĺ. 1,9 cm (obr. 8: 24).
95. Vinutie samostrelové zo železnej spony zo sedemnástich závitov (8 vľavo + 9 vpravo) s časťou ihly a tetivy, š. 3,2 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 8: 25).
96. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s manžetovitou svorkou, dĺ. 3,1 cm (obr. 8: 26).
97. Fragment železnej spony s časťou ihly, tromi závitmi vinutia (vľavo) a dolnou vonkajšou tetivou, dĺ. 2,3 cm, š. 1 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 8: 27).
98. Fragment železnej spony, s vinutím so štyrmi závitmi na osi (2 + 2) s časťou lúčika, na ňom stopa po pripojení pätky a s vonkajšou dolnou tetivou, dĺ. 1,6 cm, š. 1,5 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 8: 28).
99. Vinutie samostrelové zo železnej spony z vyše jedenástich závitov (silno korodované) s oblúkovito prehnutou tetivou a zvyškom lúčika a ihly, š. 2,5 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 8: 29).
100. Fragment železnej spony, časť ihly s dvomi závitmi vinutia (vľavo), dĺ. 4,2 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 30).
101. Zachycovač železnej spony, dĺ. 1,9 cm (obr. 8: 31).
102. Zachycovač žliabkový z väčšej železnej spony s lúčikom z tyčinky obdĺžnikového prierezu, dĺ. 4,2 cm (obr. 8: 32).
103. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s pätkou (nezachovala sa) pripojenou uzlíkom k lúčiku rozšírenému smerom k vinutiu s tromi závitmi (vpravo) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 4,4 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 33).

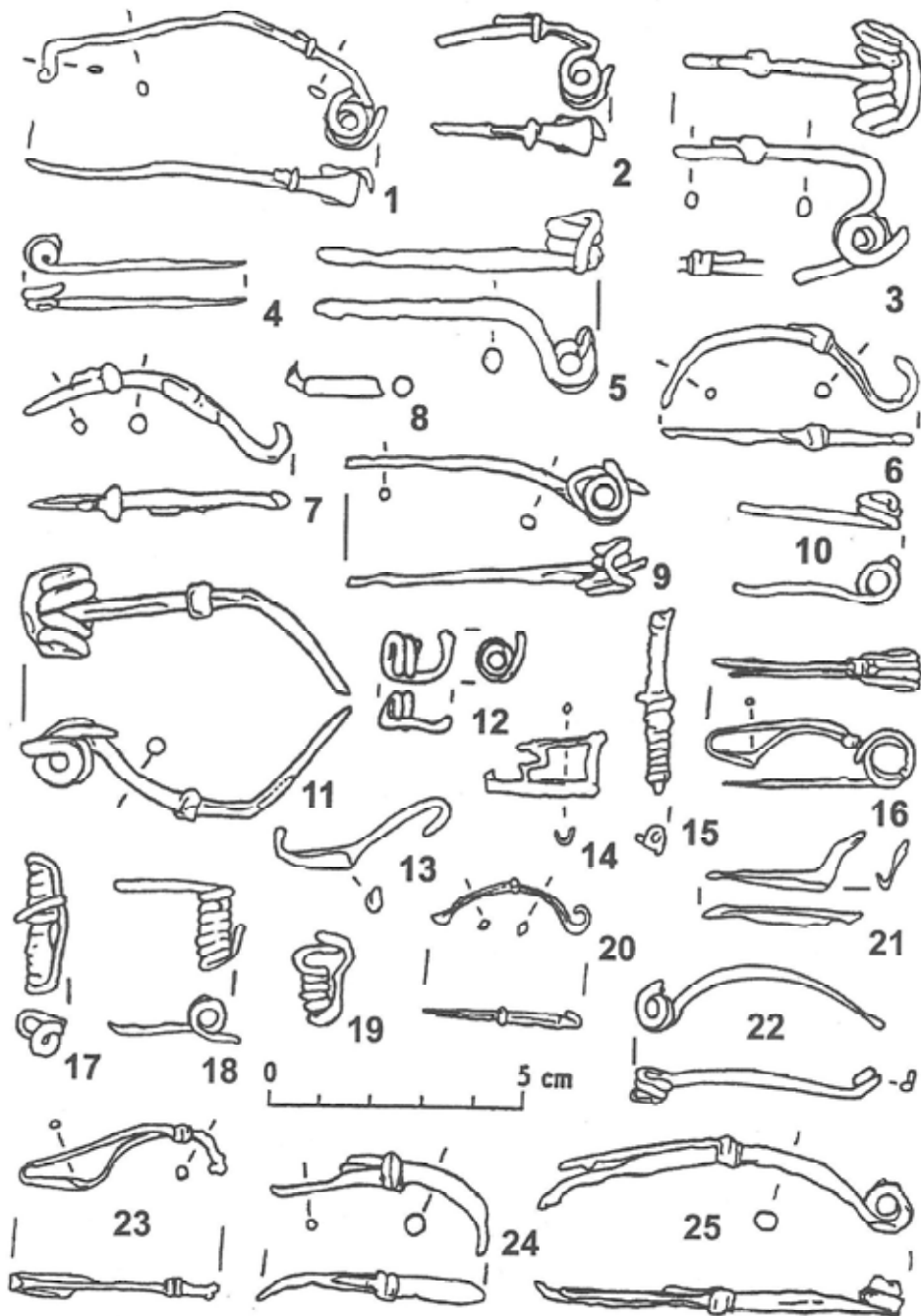
Obr. 8 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. 1 a 34 – bronz, zvyšok železo

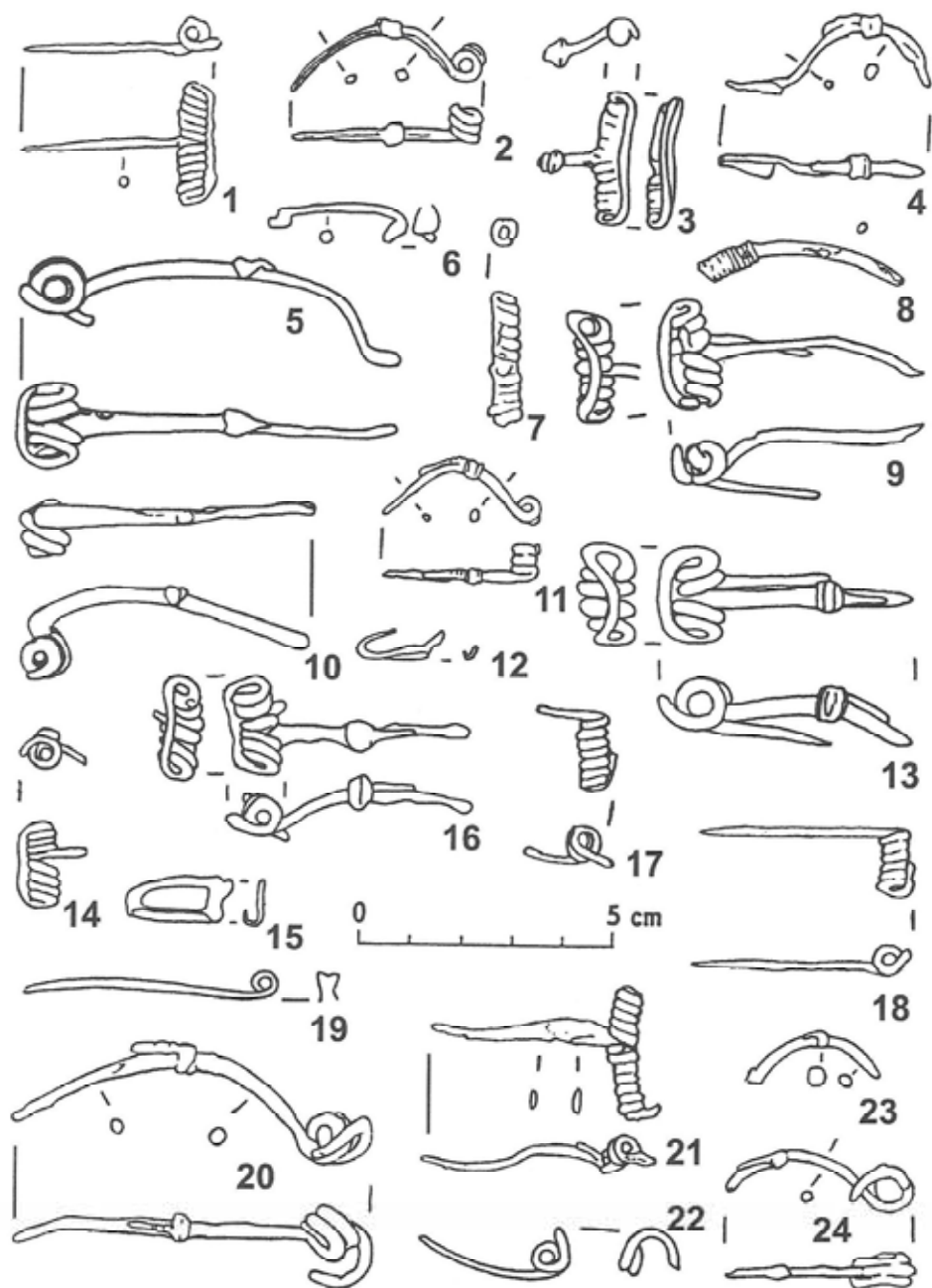
Obr. 9 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. Železo

104. Ihla bronzovej spony s časťou vinutia (2 závit vpravo), dĺ. 6,1 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 8: 34).
105. Zachycovač žliabkový zo železnej spony, dĺ. 2,2 cm (obr. 8: 35).
106. Spona železná s do kruhu zdeformovaným lúčikom, dvomi závitmi vinutia (vpravo) a vonkajšou hornou tetivou, rozmery: 3,9 × 3,1 cm, š. vinutia 1 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 8: 36).
107. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so zachovanou polovicou samostrelového vinutia, sedem závitov (vpravo) a lúčikom s manžetovitou hladkou svorkou so zvyškom pätky, dĺ. 3,5 cm, š. vinutia 1,2 cm, Ø vinutia 0,4 cm (obr. 8: 37).
108. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie, lúčik s trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, zachycovač a časť pätky, dĺ. 4,2 cm (obr. 8: 38).
109. Vinutie samostrelové zo železnej spony (silno korodované – nemožno zistiť pôvodný počet závitov) s časťou ihly, dĺ. 1,8 cm, š. vinutia 2,3 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 8: 39).
110. Fragment železnej spony, ihla s tromi závitmi vinutia (vľavo), dĺ. 4,8 cm, š. vinutia 1,1 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 8: 40).
111. Fragment železnej spony s lúčikom rozšíreným smerom k vinutiu a odsadeným vinutím z troch závitov (časť chyba), dĺ. 3 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 8: 41).
112. Fragment železnej spony, ihla s vinutím s dvomi závitmi (1 + 1) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 4,6 cm, š. vinutia 1,1 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 9: 1).
113. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s časťou lúčika, manžetovitou svorkou, samostrelovým vinutím zo šiestnástich závitov (8 + 8) a hornou vonkajšou tetivou, dĺ. 2,2 cm, š. vinutia 2,8 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 9: 2).
114. Fragment železnej spony s časťou lúčika a dvomi závitmi vinutia (vľavo), dĺ. 2,6 cm, š. 0,5 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 9: 3).
115. Fragment železnej spony, ihla s dvomi závitmi vinutia, dĺ. 4,9 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 9: 4).
116. Fragment lúčika železnej spony z pásika obdĺžnikového prierezu, dĺ. 3,4 cm (obr. 9: 5).
117. Fragment železnej spony, ihla s tromi závitmi vinutia (vľavo) a vonkajšou dolnou tetivou, dĺ. 3,8 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 6).
118. Vinutie samostrelové zo železnej spony, zachovaných šesť závitov a sčasti deformovaná tetiva, š. 2,5 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 9: 7).
119. Vinutie dvojzávitové (1 + 1) zo železnej spony s hornou vonkajšou tetivou a časťou lúčika, dĺ. 2,8 cm, š. 1,5 cm, Ø vinutia 1,2 cm (obr. 9: 8).
120. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie, časť lúčika s mohutnou svorkou a tromi závitmi vinutia (vpravo), dĺ. 2,2 cm, š. vinutia 1,1 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 9).
121. Vinutie samostrelové zo železnej spony s trinástimi závitmi (6 vľavo, 7 vpravo), vonkajšou tetivou a časťou lúčika, dĺ. 1,4 cm, š. vinutia 3,1 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 9: 10).
122. Fragment vinutia železnej spony, dva a pol závit na osi, dĺ. 1,3 cm, š. 0,7 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 11).
123. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie, časť lúčika s profilovanou manžetovitou svorkou a štyrmi závitmi vinutia (vpravo), dĺ. 2,9 cm, š. vinutia 0,9 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 9: 12).
124. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie, časť lúčika so svorkou, dvomi závitmi vinutia (vpravo) a vnútornou tetivou, dĺ. 2,5 cm, š. 0,4 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 9: 13).
125. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím z trinástich závitov (5 vľavo + 8 vpravo) na osi, hornou vonkajšou tetivou, časťou lúčika a ihly, dĺ. 1,6 cm, š. vinutia 2,7 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 9: 14).
126. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím zo štrnástich závitov (5 vľavo + 9 vpravo), s časťou tetivy a ihly, dĺ. 2,5 cm, š. vinutia 2,2 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 9: 15).
127. Lúčik miniatúrnej železnej spony spojenej konštrukcie s manžetovitou svorkou a časťou pätky, dĺ. 2 cm (obr. 9: 16).
128. Lúčik miniatúrnej železnej spony spojenej konštrukcie z tenkého drôtu s trojnásobne profilovanou svorkou, dĺ. 2,3 cm (obr. 9: 17).
129. Zachycovač žliabkový s časťou lúčika z plochej železnej tyčinky s obdĺžnikovým prierezom, dĺ. 4,5 cm (obr. 9: 18).

130. Fragment železnej spony, ihla s dvomi závitmi vinutia (vľavo) a časťou hornej vonkajšej tetivy, dĺ. 5,25 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 9: 19).
131. Fragment železnej spony so šiestimi závitmi samostrelového vinutia (vľavo), s časťou tetivy a ihly, dĺ. 3,1 cm, š. vinutia 1,5 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 20).
132. Fragment železnej spony s vysokým oblúkovitým lúčikom, žliabkovým zachycovačom, dvomi závitmi vinutia (vpravo) a časťou tetivy, dĺ. 4,3 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 9: 21).
133. Fragment železnej spony s časťou ihly, s vinutím so štyrmi závitmi (2 + 2) a vonkajšou dolnou tetivou, dĺ. 3,5 cm, š. vinutia 1,5 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 9: 22).
134. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s lomeným lúčikom, ostro odsadeným zachycovačom a časťou ihly. Samostrelové vinutie sa skladá z trinástich závitov (7 vľavo + 6 vpravo) a prehnutej tetivy, dĺ. 3,1 cm, š. vinutia 3,4 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 9: 23).
135. Zachycovač železnej spony, dĺ. 3 cm (obr. 9: 24).
136. Lúčik miniatúrnej železnej spony spojenej konštrukcie so svorkou a časťou pätky, dĺ. 2 cm (obr. 9: 25).
137. Vinutie samostrelové z osemnástich závitov (9 + 9) zo železnej spony s dolnou tetivou a časťou ihly, š. 3,6 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 9: 26).
138. Lúčik z miniatúrnej železnej spony s manžetovitou svorkou, dĺ. 1,8 cm (obr. 9: 27).
139. Lúčik asymetricky klenutý zo železnej spony spojenej konštrukcie so zachovanou uzlíkovou svorkou, dĺ. 4 cm (obr. 9: 28).
140. Ihla železnej spony s jedným závitom (silno korodovaná, môže ísť aj o jazýček pracky), dĺ. 3,1 cm (obr. 9: 29).
141. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie so zvyškom svorky (silno korodovaný), dĺ. 3,7 cm (obr. 9: 30).
142. Fragment železnej spony s dvomi závitmi vinutia (vľavo), vonkajšou dolnou tetivou a ihlou, dĺ. 4,3 cm, š. vinutia 0,5 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 31).
143. Fragment železnej spony s jedným závitom vinutia (vľavo), vonkajšou hornou tetivou a ihlou, dĺ. 3,3 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 9: 32).
144. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s lúčikom rozširujúcim sa smerom k oblúkom odsadenému vinutiu z dvoch závitov (vpravo), dĺ. 2,7 cm, Ø 0,8 cm (obr. 9: 33).
145. Fragment železnej spony s tromi závitmi vinutia (vpravo) a časťou ihly, dĺ. 3,1 cm, š. vinutia 0,9 cm, Ø 1 cm (obr. 9: 34).
146. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s lúčikom rozširujúcim sa od obrúčkovej svorky smerom k oblúkom odsadenému vinutiu z dvoch závitov (vpravo), dĺ. 6,7 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 0,9 – 1,1 cm (obr. 10: 1).
147. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s lúčikom rozširujúcim sa od obrúčkovej svorky smerom k oblúkom odsadenému vinutiu z dvoch závitov (vpravo), dĺ. 3,6 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø 0,9 cm (obr. 10: 2).
148. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s piatimi závitmi vinutia (3 vľavo + 2 vpravo), hornou vonkajšou tetivou a oblúkom od vinutia odsadeným lúčikom s manžetovitou svorkou a časťou pätky, dĺ. 4,7 cm, š. vinutia 2,3 cm, Ø 0,9 cm (obr. 10: 3).
149. Fragment železnej spony s dvomi závitmi (vľavo) a ihlou, dĺ. 4,3 cm, š. vinutia 0,5 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 10: 4).
150. Fragment železnej spony s dvomi oblúkmi vinutia (vpravo), hornou vonkajšou tetivou a oblúkom odsadeným lúčikom, dĺ. 6 cm, š. vinutia 1,2 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 10: 5).
151. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie so svorkou a časťou pätky, dĺ. 5 cm (obr. 10: 6).
152. Lúčik železnej drôtenej spony spojenej konštrukcie s uzlíkovou svorkou a časťou pätky, dĺ. 5,4 cm (obr. 10: 7).
153. Tyčinka železná, časť spony Ø, dĺ. 1,9 cm (obr. 10: 8).
154. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2 – silno poškodené), lúčikom a nábehom na ihlu, dĺ. 6,1 cm, š. vinutia 1,1 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 10: 9).
155. Fragment železnej spony, ihla s dvomi závitmi vinutia (vpravo) a časťou hornej vonkajšej tetivy, dĺ. 3,3 cm, š. vinutia 0,5 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 10: 10).
156. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2), vonkajšou dolnou tetivou, oblúkovitým lúčikom so svorkou pätky a časťou ihly, dĺ. 6,5 cm, š. vinutia 1,9 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 10: 11).

Obr. 10 Smolenice, Molpír. Spony z doby laténskej. Železo

Obr. 11 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. Železo

157. Vinutie železnej spony s dvomi závitmi (vľavo) a vonkajšou tetivou, š. 1,4 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 10: 12).
158. Lúčik železnej spony so žliabkovým zachycovačom, druhotne deformovaný, dĺ. 3,6 cm (obr. 10: 13).
159. Zachycovač rámový, prelamaný, zo železnej spony, dĺ. 2,65 cm (obr. 10: 14).
160. Vinutie samostrelové zo železnej spony s pôvodne asi dvadsiatimi závitmi (10 + 10), š. vinutia 3,6 cm, Ø vinutia 0,4 cm (obr. 10: 15).
161. Spona železná spojenej konštrukcie z veľmi tenkého drôtu so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2), vnútornou tetivou a pätkou pripojenou k lúčiku profilovanou manžetovitou svorkou, dĺ. 4,15 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 1 cm, Ø drôtu 0,1 – 0,2 cm (obr. 10: 16).
162. Vinutie samostrelové z trinástich závitov (7 + 6) zo železnej spony s vonkajšou tetivou, š. 2,6 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 10: 17).
163. Fragment železnej spony so siedmimi závitmi vinutia (vľavo), časťou tetivy a ihly, dĺ. 2,5 cm, š. vinutia 1,7 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 10: 18).
164. Vinutie železnej spony so šiestimi závitmi (vľavo) a zvyškom tetivy, š. vinutia 1,8 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 10: 19).
165. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie z drôtu kosoštvorcového prierezu so zvyškom svorky, dĺ. 3,1 cm (obr. 10: 20).
166. Zachycovač žliabkový zo železnej spony, dĺ. 3,3 cm (obr. 10: 21).
167. Fragment železnej spony s dvomi závitmi vinutia (vpravo), so zvyškom vonkajšej hornej tetivy a stranovo vychýleným zachycovačom, dĺ. 4,9 cm, š. vinutia 0,5 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 10: 22).
168. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so žliabkovým zachycovačom a pätkou prichytenou k lúčiku trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, dĺ. 4,1 cm (obr. 10: 23).
169. Lúčik železnej spony zhrubnutý od hránenej svorky smerom k chýbajúcemu vinutiu, dĺ. 4,4 cm (obr. 10: 24).
170. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s dvomi závitmi vinutia (vpravo), pomerne plochým lúčikom a profilovanou manžetovitou svorkou so zvyškom pripojenej pätky, dĺ. 7,5 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 10: 25).
171. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím z dvanástich závitov (6 + 6), dolnou vonkajšou tetivou a ihlou, dĺ. 3,8 cm, š. vinutia 2,5 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 1).
172. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie z drôtu kosoštvorcového prierezu s tromi závitmi vinutia (vpravo) a manžetovitou svorkou na lúčiku, dĺ. 3,9 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 2).
173. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s desiatimi závitmi vinutia (5 + 5), vonkajšou prehnutou tetivou a uzlíkom svorky na lúčiku, dĺ. 1,9 cm, š. vinutia 2,8 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 11: 3).
174. Lúčik zo železnej spony spojenej konštrukcie so zachovaným žliabkovým zachycovačom a manžetovitou svorkou pripojenia pätky, dĺ. 4,1 cm (obr. 11: 4).
175. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2), dolnou vonkajšou tetivou, časťou zachycovača a svorkou pätky, dĺ. 7,5 cm, š. vinutia 1,7 cm, Ø vinutia 1,05 cm (obr. 11: 5).
176. Lúčik železnej miniatúrnej spony rozšírený smerom k odsadenému vinutiu a so zvyškom zachycovača, dĺ. 2,8 cm (obr. 11: 6).
177. Vinutie samostrelové z jedenástich závitov (silno korodované) zo železnej spony, š. vinutia 2,6 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 11: 7).
178. Fragment železnej spony (?) ovinutý tenkým drôtkom, dĺ. 4,1 cm (obr. 11: 8).
179. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so šiestimi závitmi vinutia na osi (3 + 3), hornou vonkajšou tetivou, časťou lúčika a ihly, dĺ. 5,7 cm, š. vinutia 2,4 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 11: 9).
180. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s dvomi závitmi vinutia (vpravo), zvyškom dolnej vonkajšej tetivy a svorkou po pripojení pätky od ktorej sa lúčik rozširuje k oblúkom odsadenému vinutiu, dĺ. 5,7 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 11: 10).
181. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s tromi závitmi vinutia (vpravo), trojnásobne profilovanou svorkou pripojenia pätky, lúčik je členený tromi vrypami, dĺ. 3,2 cm (obr. 11: 11).
182. Zachycovač žliabkový zo železnej spony, dĺ. 1,7 cm (obr. 11: 12).
183. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2), vonkajšou tetivou, lúčikom s profilovanou manžetovitou svorkou s časťou pätky a zlomkom ihly, dĺ. 5,4 cm, š. vinutia 2,1 cm, Ø vinutia 1,2 cm (obr. 11: 13).

184. Vinutie z ôsmich závitov (4 + 4) zo železnej spony s vonkajšou hornou (?) tetivou, časťou lúčika a ihly, dĺ. 1,4 cm, š. vinutia 1,7 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 14).
185. Rámový zachycovač zo železnej spony, dĺ. 2,2 cm (obr. 11: 15).
186. Vinutie železnej spony zo siedmich závitov (vľavo), s vonkajšou dolnou tetivou a časťou ihly, dĺ. 1,8 cm, š. vinutia 1,6 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 17).
187. Fragment železnej spony so šiestimi závitmi samostrelového vinutia (vľavo), časťou vonkajšej hornej tetivy a ihlou, dĺ. 4,3 cm, š. vinutia 1,3 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 18).
188. Ihla železnej spony (alebo jazýček pracky) s plochým očkom, dĺ. 5 cm (obr. 11: 19).
189. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s dvomi závitmi vinutia (vpravo), vonkajšou hornou tetivou a prstencovitou svorkou so zvyškom pätky, dĺ. 7 cm, š. vinutia 0,8 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 11: 20).
190. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím z jedenástich závitov (6 vľavo + 5 vpravo) a sekundárne deformovaným lúčikom, dĺ. 4,5 cm, š. vinutia 2,6 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 11: 21).
191. Fragment železnej spony s jedným závitom vinutia (vľavo), hornou vonkajšou tetivou a časťou ihly, dĺ. 3 cm, š. vinutia 0,4 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 11: 22).
192. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie so svorkou pätky, dĺ. 2,4 cm (obr. 11: 23).
193. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s dvomi závitmi vinutia (1 + 1), vnútornou tetivou a manžetovitou svorkou pätky na lúčiku, dĺ. 3,7 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 11: 24).
194. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie, lúčik s pätkou pripojenou trojnásobne profilovanou manžetovitou svorkou, zachycovač žliabkový, vinutie chýba, dĺ. 4,85 cm (obr. 12: 1).
195. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s lúčikom rozširujúcim sa od svorky pätky smerom k oblúkom odsadenému vinutiu z piatich závitov (2 vľavo + 3 vpravo) a vonkajšou hornou tetivou, dĺ. 3,2 cm, š. vinutia 1,4 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 12: 2).
196. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s časťou lúčika od svorky pätky rozširujúcim sa k oblúkom odsadenému vinutiu s dvomi závitmi (vpravo), dĺ. 3,3 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 12: 3).
197. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie z tyčinky kosodĺžnikového prierezu so žliabkovým zachycovačom a výrazne k chýbajúcemu vinutiu posunutým uzlíkom svorky pätky, dĺ. 3,9 cm (obr. 12: 4).
198. Fragment železnej spony s lúčikom gombíkovite rozšíreným nad odsadeným samostrelovým vinutím so zachovanými šiestimi závitmi (vpravo), dĺ. 3,8 cm, š. vinutia 1,8 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 12: 5).
199. Fragment železnej spony s tromi závitmi vinutia (vpravo), zvyškom tetivy a ihlou, dĺ. 6,3 cm, š. vinutia 1 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 12: 6).
200. Fragment železnej spony so štyrmi závitmi vinutia (2 + 2), dolnou vonkajšou tetivou a ihlou, dĺ. 3 cm, š. vinutia 1,4 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 12: 7).
201. Fragment železnej spony so samostrelovým vinutím na osi z deviatich závitov (4 vľavo + 5 vpravo), zvyškom hornej vonkajšej tetivy a lúčikom z tyčinky trojuholníkového prierezu, dĺ. 2,3 cm, š. vinutia 2,2 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 12: 8).
202. Fragment vinutia s dvomi závitmi (vľavo) zo železnej spony s časťou vonkajšej dolnej tetivy a ihly, dĺ. 1,7 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 12: 9).
203. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s tromi závitmi vinutia (vpravo) a uzlíkovou svorkou pripojenia pätky na lúčiku, dĺ. 3,9 cm, š. vinutia 0,7 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 12: 10).
204. Fragment železnej spony so zachovanými šiestimi závitmi samostrelového vinutia (vpravo) a ihlou, dĺ. 3 cm, š. vinutia 1,6 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 12: 11).
205. Lúčik, výrazne deformovaný, zo železnej spony spojenej konštrukcie so žliabkovým zachycovačom a uzlíkom svorky pripojenia nezachovanej pätky, dĺ. 4,7 cm (obr. 12: 12).
206. Lúčik železnej spony spojenej konštrukcie s uzlíkovou svorkou pripojenia nezachovanej pätky, dĺ. 2,7 cm (obr. 12: 13).
207. Lúčik železnej spony oblúkovito klenutý, dĺ. 3,3 cm (obr. 12: 14).
208. Zachycovač rámový zo železnej spony, dĺ. 1,9 cm, v. 1,2 cm (obr. 12: 15).
209. Fragment samostrelového vinutia z deviatich závitov (7 + 2 – zachovaných), silno korodovaný, zo železnej spony, š. vinutia 2,4 cm, Ø vinutia 0,5 cm (obr. 12: 16).
210. Vinutie železnej spony s tromi závitmi (2 vľavo + 1 vpravo), vonkajšou hornou tetivou a zvyškom ihly, š. vinutia 1,7 cm, Ø vinutia 1 cm (obr. 12: 17).

211. Vinutie samostrelové zo železnej spony s minimálne šesťnástimi závitmi (silno korodované) a zvyškom tetivy, š. 3 cm, Ø vinutia 0,55 cm (obr. 12: 18).
212. Fragment samostrelového vinutia železnej drôtovej spony s tromi závitmi (vpravo) a zvyškom ihly, dĺ. 1,3 cm, Ø vinutia 0,6 cm (obr. 12: 19).
213. Lúčik miniatúrnej železnej spony spojenej konštrukcie s uzlíkovou svorkou, dĺ. 1,8 cm (obr. 12: 20).
214. Lúčik drobnej železnej spony spojenej konštrukcie s manžetovitou svorkou a časťou pätky, dĺ. 2,7 cm (obr. 12: 21).
215. Fragment železnej spony s dvomi závitmi vinutia, časťou vonkajšej dolnej tetivy a kúskom ihly, dĺ. 2,7 cm, š. vinutia 0,5 cm, Ø vinutia 1,4 cm (obr. 12: 22).
216. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie s jedným závitom vinutia (vpravo) a lúčikom so svorkou pripojenia pätky, dĺ. 4,65 cm, Ø vinutia 0,9 cm (obr. 12: 23).
217. Fragment železnej spony spojenej konštrukcie so štyrmi závitmi vinutia na osi (2 + 2), svorkou pripojenia pätky na lúčiku, ktorý sa od nej rozširuje smerom k v pravom uhle odsadenému vinutiu, dĺ. 3,8 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,7 cm (obr. 12: 24).
218. Spona bronzová spojenej konštrukcie s dvomi zachovanými závitmi vinutia (vpravo), žliabkovým zachycovačom a pätkou pripojenou k masívnemu lúčiku manžetovitou profilovanou svorkou, dĺ. 6,6 cm, š. vinutia 0,6 cm, Ø vinutia 0,8 cm (obr. 12: 25).

Z 218 zdokumentovaných spôn a ich fragmentov (v niektorých prípadoch však stav zachovania neumožňuje jednoznačnú identifikáciu predmetu alebo datovanie), podľa dostupných informácií väčšinu vyzdvihli z hĺbd hlíny vykopanej zo sond M. Duška (veľkosť nálezov a pokročilá korózia prakticky vylučovali ich zachytenie počas výskumu klasickými archeologickými metódami). Spony sa však v menšej miere nachádzali na celom hradisku, ba aj mimo opevnenú plochu. Niekoľko kusov napríklad pochádza zo strmých skalnatých svahov nad dolinou Hlboče, iné, údajne veľmi dobre zachované, ktoré sa zatiaľ nepodarilo zdokumentovať, vykopali na Vlčárni, malom vršku za Molpírom, pri dnes zregulovanom prameni.

Z pomerne rozsiahleho súboru zhotovili väčšinu spôn zo železného drôtu, zväčša kruhového alebo oválneho prierezu. Bronzové spínadlá, resp. ich úlomky, sú zastúpené iba tromi kusmi (obr. 8: 1 a 34; 12: 25). Prevažná časť nálezov zo Smoleníc patrí do širokého okruhu spôn spojenej konštrukcie (Filip 1956, 107 a n.; Břeň 1964, 200 a n.; 1973, 1 a n.; Bantelmann 1972, 98 a n.), vytvárajúcich rad typov, skupín a variant.

1. Spona spojenej konštrukcie s pätkou členenou dvomi uzlíkmi (obr. 7:11)

Zachovala sa z nej len časť lúčika s pätkou a zachycovačom. Najväčšie rozšírenie tohto typu sa spája s obdobím LT C1 (Stöckli 1974, 368 a n., Abb. 1).

2. Typ Mötschwil

Podľa hrobových nálezov v LT C1 sa začína aj výskyt spôn typu Mötschwil (Pieta 1982, 20 a n.), ku ktorým zatiaľ patrí jediný bronzový exemplár zo Smoleníc s iba čiastočne zachovaným vinutím a chýbajúcou ihlou (obr. 12: 25), blízky skupine 1a R. Gebharda (Gebhard 1991, 7). V stredoeurópskom priestore je tento typ charakteristický pre počiatkové obdobie vývoja oppíd v stupni LT C2 (Čižmář 1993, 86 a n.; Drda – Rybová 1997, 106 a n.). Na Slovensku sú mötschwilské spony známe ako z prostredia púchovskej, tak vlastnej laténskej kultúry (Pieta 1982, 21). Jedna z nich sa našla aj na neďalekej Pohanskej pri Plaveckom Podhradí (Paulík 1976, 171, obr. 46: 2), kde zrejme súvisí so „zakladateľským“ obdobím miestnej opevnenej sídliskovej štruktúry. Typu Mötschwil sú blízke železné spony so zosilneným lúčikom medzi svorkou pripojenia pätky a vinutím

(obr. 1: 36; 7: 5 a 10: 24), ktoré však R. Gebhard (1991, 18) zaraďuje skôr do samostatnej skupiny 17a – spôn stredolaténskej konštrukcie so zosilneným, pri pätko ostro odsadeným lúčikom.

3. Spony stredolaténskej konštrukcie s nečlenenou pätkou

Zhotovili ich výlučne zo železného drôtu, bronzová ihla s dvomi závitmi vinutia (obr. 8: 34) neumožňuje bližšie typologické zaradenie, pričom v súbore sú zastúpené:

3a – Spony s krátkym vinutím (4 až 6 závitov) a vonkajšou tetivou, blízke variante A a B Kostrzewského (Kostrzewski 1919, 14 a n.). Do tohto okruhu zrejme možno zaradiť aj veľkú časť lúčikov či už s členenou alebo nečlenenou svorkou a ihiel, príp. ich fragmentov s aspoň čiastočne zachovaným vinutím. Výrazne prevažujú vinutia so štyrmi závitmi (35 ×) nad šesť- (15 ×) a dvojzávitovými (4 ×). V jednom prípade (obr. 10: 5) bolo vinutie asymetrické (3 + 2). Asymetria však mohla byť častejšia, v mnohých prípadoch sa totiž zachovala iba jeho pravá alebo ľavá polovica. Svorky pripojenia pätky bývajú ploché (napr. obr. 6: 4; 7: 3; 8: 2), dvoj až trojnásobne profilované (napr. obr. 6: 5,7; 7: 6,22; 8: 6,13, 38), obrúčkovo zhrubnuté (obr. 6: 22; 7: 1,8, 27; 9: 25,28), sedlovito prehnuté (obr. 8: 26; 11: 5) i guličkovité (obr. 9: 9; 10: 7; 11: 16 a pod.). Lúčik bol zväčša nízky, oblúkovito prehnutý. Doložené sú však aj typy s takmer rovným, k vinutiu viac či menej ostro zahnutým lúčikom (obr. 6: 29; 7: 2,3; 10: 3,5), blízke skupine 19 R. Gebharda (1991, 18 a n.). Samostatnú skupinu azda predstavujú tri spony s krátkym vinutím a zosilneným lúčikom, v dvoch prípadoch stočeným do očka (obr. 6: 17; 8: 36) a raz vysoko klenutým do oblúka (obr. 9: 22). Ani raz sa nezachovala pätko alebo svorko jej pripojenia. Nemožno tak jednoznačne rozhodnúť, či ide o silno deformované a azda zvláštnemu účelu prispôbené spony s vysokoklenutým lúčikom s pripojenou alebo dokonca voľnou pätkou (Břeň 1964, Tab. 1: 4–6) či iba o náhodné poškodenie.

Dĺžka spôn stredolaténskej spojenej konštrukcie s nečlenenou pätkou, krátkym vinutím a prednou tetivou sa v Smoleniciach pohybuje približne od 2 cm (napr. obr. 7: 12,21,22, 23,25,26) do 8,7 cm (obr. 7: 17), čo zodpovedá kritériám pre tzv. malé spony stredolaténskej konštrukcie (Pieta 1982, 21). Pozoruhodné je však pomerne výrazné zastúpenie veľmi malých spiniiek z tenkého drôtu, nepresahujúcich pred poškodením dĺžku 4 cm. Pre subtílny tvar a malú pevnosť v ťahu sa mohli najskôr používať ako ozdoba alebo na spínanie jemných a ľahkých látok na miestach nevystavených námahe (závoje, pokrývky hlavy a pod.), prípadne nemožno vylúčiť ani ich symbolický význam.

Drôtené spony spojenej konštrukcie s krátkym vinutím a vonkajšou tetivou, blízke variante A a B Kostrzewského (1919, 15 a n.) sa zvyčajne považujú za klasických predstaviteľov obdobia LT C2 (Stöckli 1974, 369, Abb. 1; Čižmář 1993, 88; Rybová – Drda 1994, 122 a n., Fig. 40; Drda – Rybová 1997, Tab. 5), pričom však K. Pieta (1982, 22) nevyklučuje ich prežívanie aj v nasledujúcom období, predovšetkým v prostredí púchovskej kultúry.

3b – Spony spojenej konštrukcie s krátkym vinutím a vnútornou tetivou

Do tejto skupiny možno zaradiť iba štyri spony alebo ich fragmenty (obr. 8: 7; 9: 13; 10: 16; 11: 24) a typologicky k nim azda patrí aj fragment z obr. 9: 3. Nezachovala sa však pri ňom tetiva. S jedinou výnimkou ich zhotovili z tenkého drôtu kruhového prierezu s hrúbkou 1 – 1,5 mm a vyznačujú sa pomerne veľkým priemerom vinutia v pomere k sile drôtu (\varnothing 0,9 až 1 cm) a jeho šírke. Svorko pätky sa pripájala k lúčiku buď v strede, v prvej

tretine alebo až tesne pri vinutí. Dĺžka jediného celkom zachovaného spínadla dosahovala 4,15 cm. Tento typ spínadla má blízke analógie napríklad v o niečo väčšej sponě zo Starého Hradiska na Morave (Meduna 1970, Taf. 1: 10 a 13), v sponách z Třísova (Karasová 2002, tab. II: 6 – 8; III: 2,5 a 7), z Trenčianskych Teplíc „Čertovej skaly“ (Pieta 2000, Abb. 5), ale aj balkánskej Gomolavy (Jovanović – Jovanović 1988, T. XLI: 7), ktoré sú blízke skupine 21b R. Gebharda (1991, 20). Spony spojenej konštrukcie s vnútornou tetivou sa považujú za mladšie, ako spony s vonkajšou tetivou a k módnym doplnkom patrili predovšetkým v období LT D1 (Stöckli 1974, Abb 1; Rybová – Drda 1994, fig. 40; Drda – Rybová 1997, Tab. 5), čomu zodpovedajú aj dendrochronologické dáta z východnej brány oppida v Manchingu, v ktorej deštrukcii sa tiež našli (Gebhard 1991, 86).

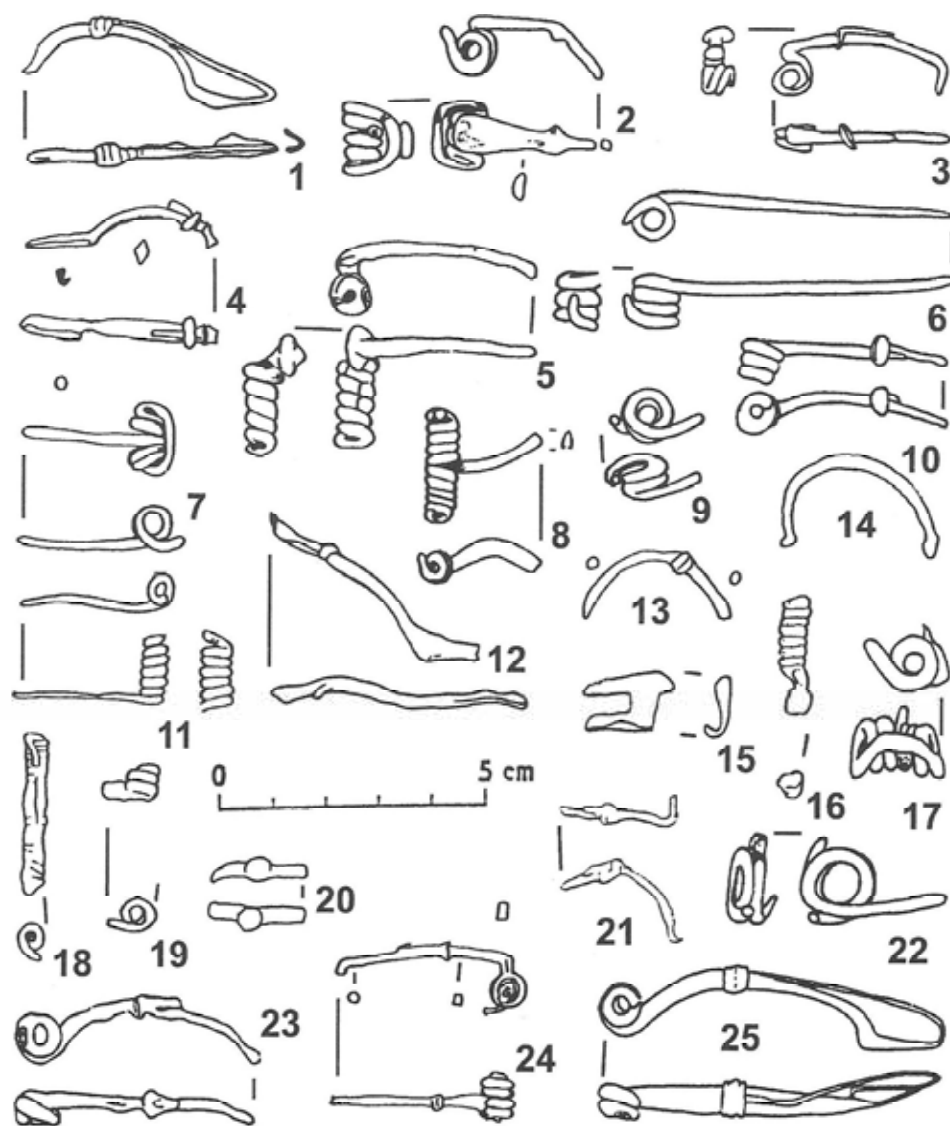
3c – Spona spojenej konštrukcie s rovným, smerom k výrazným lomom odsadenému krátkemu vinutiu trojuholníkovo sa rozširujúcim lúčikom a vonkajšou tetivou, varianta Kostrzewski C (1919, 18 a n., Abb.3)

Do tejto skupiny možno zaradiť desať železných spôn s výrazne odsadeným vinutím zatiahnutým až pod lúčik. Priamo z vinutia sa zvyčajne zachovali iba dva závit a vysoká vonkajšia tetiva (obr. 8: 33, 41; 9: 33; 10: 1, 2; 11: 6, 10; 12: 2, 3 a 24). Pri jedinom celkom zachovanom vinutí je však doložená asymetria – 1 + 2 závit (obr. 12: 2). Spony tohto typu sú pomerne rozšírené na území Poľska a vo východnom Nemecku (Kostrzewski 1919, 18 a n.), teda nekeltskej časti severnej oblasti strednej Európy (Břeň 1973, 16 a n.). V Čechách sa objavujú napríklad na pohrebiskách podmokelskej skupiny v Neštěmicích a Kobylech, nie sú však neznáme ani v Stradoniciach a azda ani v Hrazanoch (Břeň 1964, 221 a n., tab. 7; 1973, 16; Rybová – Drda 1994, 122 a n.). Na Morave pochádza takáto spona napr. zo Starého Hradiska (Meduna 1970, Taf. 2: 13). Podľa A. Rybovej a P. Drdu možno najväčšie rozšírenie týchto spôn sledovať na rozhraní LT C2/D1 (Rybová – Drda 1994, Fig. 40), ale J. Břeň (1973, 17) v zhode s J. Kostrzewskim (1919, 19) nevyklučuje ich dlhší vývoj, doložený výskytom v hrobách spolu so sponou Almgren 65 (Kostrzewski 1919, 19).

3d – Spony spojenej konštrukcie s dlhým (samostrelovým) vinutím

Sú zastúpené najmenej 52 fragmentmi zhotovenými zo železného drôtu. Z väčšiny dodnes ostalo iba vinutie s pomerne malým priemerom, okolo 0,6 cm. Pokročilá korózia a len čiastočná konzervácia zväčša neumožňujú rozpoznať stredovú osku, jednoznačne doloženú iba v troch prípadoch. Počet závitov vinutia kolísá od ôsmich (4 + 4 – obr. 11: 14) až po dvadsať (10 + 10 – obr. 10: 15), pričom sa vyskytujú rôzne symetrické aj asymetrické kombinácie – 4 + 5, 5 + 5, 5 + 8, 5 + 9, 6 + 5, 6 + 6, 6 + 7, 7 + ?, 8 + 7, 8 + 8, ? + 8, 8 + 9. Na časti spínadiel (obr. 7: 8; 8: 37; 9: 2, 10, 12, 14, 28) sa zachoval oblúkovitý lúčik so svorkou, v prípade spony 134 (obr. 9: 23) ostrým lomom prechádzajúci do chýbajúceho zachycovača.

Predlohy spôn s dlhým (samostrelovým) vinutím, oblúkovitým lúčikom a vonkajšou tetivou (tzv. typ ornavasso), sa hľadajú vo východoalpskej oblasti, na Istrii a v severnom Taliansku (napr. Břeň 1964, 213; Pieta 2000, 141). Tu sú však často zhotovené zo striebra a bronzu a dĺžka ich vinutí výrazne presahuje dĺžku stredoeurópskych variant (Graue 1974, Abb. 4 – 11; Jovanović – Jovanović 1988, T. XLII: 3,4). Pomerne hojne sú však zastúpené aj na laténskych sídliskách v južnom strednom Podunajsku v období LT D1, keď podľa R. Gebharda (1991, 21) táto svojrázna skupina (č. 22) najviac vyhovovala dobovej móde a vkusu. V Nemecku sa azda po prvý raz objavili už v závrec LT C (Wieland 1996, 77); K. Pieta (2000, 141) kladie ich výskyt do LT C2 až LT D1, pričom v Čechách ich masové

Obr. 12 Smolenice. Molpír. Spony z doby laténskej. 25 – bronz, zvyšok železo

rozšírenie spadá do prelomu LT C2/D1 až D1 (Rybová – Drda 1994, 122 a n., Fig. 40; Drda – Rybová 1997, tab. 5 a 6). Na Slovensku majú hojné zastúpenie aj v prostredí púchovskej kultúry (Pieta 1982, 25), predovšetkým na strednom Považí, napríklad v polohe „Nad družstevnou tehelňou“ v Trenčianskych Tepliciach (Pieta 2000, 141). Jedna s ôsmimi závitmi vinutia sa našla aj na „oppide“ nad Trenčianskymi Bohuslavcami, v polohe Malovecké (Bazovský 2003, tab. I: 1), iné na Pohanskej pri Plaveckom Podhradí (Zachar 1977, 38).

4. Spony s rámovým zachycovačom

Spony s rámovým zachycovačom sú v súbore zo smolenického Molpíra zastúpené iba malým počtom jednoznačne identifikovateľných exemplárov. Patria k nim tri až štyri zvyšky železných zachycovačov, jeden z nich je prelamovaný (obr. 10: 14; 11: 15; 12: 15). V inom prípade stupeň zachovania nevyklučuje ani odlišnú interpretáciu úlomku (obr. 6: 15).

4a. Deriváty nauheimskej spony

Azda medzi deriváty nauheimskej spony možno zaradiť prehnutý lúčik z hránenej bronzovej tyčinky dlhý 4,7 cm (Feugère 1981, 298 a n., Fig. 7: 31 – obr. 8: 1). Predchádzajúcej bronzovej spony je typologicky blízky lúčik s rámovým zachycovačom z hránenej železnej tyčinky (obr. 7: 31), ktorý je tiež blízky derivátom nauheimských spôn s nízkym lúčikom, datovaných do obdobia LT D1 (Striwe 1996, 70, 107). Železné varianty nauheimských spôn, ku ktorým s istou výhradou patrí aj ďalší lúčik (obr. 7: 29), boli rozšírené predovšetkým vo východnej časti Keltami obsadenej Európy (Striwe 1996, 67). Fragmentárne zachovanie a chýbajúce vinutie však celkom nevyklučujú ani ich zaradenie do skupiny 26 R. Gebharda (1991, 23), ktorý ju zreteľne oddeľuje od skupiny 27, tzv. malých nauheimských spôn.

4b. Spona Almgren 18a

Dokladom prežívania keltského obyvateľstva na Molpíri až do LT C2 je fragment prehnutého železného lúčika členeného plochým uzlíkom, ktorý bol súčasťou spony typu Almgren 18a (Völling 1994, 178 – obr. 7: 7). Tie sú zo širšieho okolia známe napríklad z Trenčianskych Bohuslavíc (Bazovský 2003, 124), Bratislavy-mesta (Pieta – Zachar 1993, 170; Musilová – Lesák 1996, 88 a n.), Bratislavy-Devína (Plachá – Hlavicová 1978, 200, obr. 105), Senca-Martina (Zachar 1981, obr. 15: 2), ale aj z oblasti púchovskej kultúry (Pieta 1982, 36).

5. Spona z doby rímskej

Už do doby rímskej patrí výrazne oblúková spona zo železnej tyčinky kosoštvorcového prierezu so štyrmi závitmi vinutia a vonkajšou hornou tetivou (obr. 7: 24), ktorú možno zaradiť do skupiny spôn s pravouhlou (tu nezachovanou) nôžkou. Najlepšie sú známe z územia Moravy a juhozápadného Slovenska, kde sú charakteristické predovšetkým pre 3. storočie po Kr. (Peškař 1972, 122 a n.).

Zhodnotenie

Z 218 spôn a ich fragmentov jedna vznikla až v mladšej dobe rímskej a v ďalších ôsmich až desiatich prípadoch nie je jednoznačná interpretácia alebo datovanie drobných, či nevýrazných úlomkov. K približne 210 laténskym sponám alebo ich častiam zdokumentovaným v súkromných zbierkach možno prirátat desať spôn spojenej konštrukcie a päť ihliel s časťou vinutia, pri ktorých však nie je vždy jednoznačné datovanie, ktoré pochádzajú z výskumu

M. Dušeka (Dušek – Dušek 1984, Taf. 40: 18; 45: 20; 130: 10; 140: 23; 156: 10; 1995, Taf. 7: 35; 14: 17, 38: 7; 46: 34; 91: 23; 99: 34; 112: 17; 117: 21; 120: 2; 126: 16). Súbor pozostávajúci približne z 220 spínadiel tak umožňuje pomerne dobre časovo zaradiť hlavné obdobie rozvoja laténskeho osídlenia Molpíra do obdobia LT C2 až LT D1, aj keď nemožno zabúdať na miestami dlhšie prežívanie spôn sporej konštrukcie s nečlenenou pätkou. Spona typu Mötschwil a spona sporej konštrukcie s pätkou členenou dvomi drobnými guľčkami azda pochádzajú z počiatočnej fázy osídlenia, časovo blízkej počiatkom Hrazan v Čechách (Drda – Rybová 1997, 108) alebo blízkej Pohanskej (Paulík 1976, 172). Nemožno však zabúdať, že ojedinelé predmety mohli stratíť aj pri príležitostných návštevách rozvalín staršej halštatskej pevnosti, prípadne ich mohli používať dlhšiu dobu. Nasledovný rozkvet sídliska potom zodpovedal rozvoju väčšiny oppíd v stredoeurópskom priestore (Drda – Rybová 1997, 108), ale intenzívne osídlenie skončilo podľa spôn ešte počas LT D1. Azda dôležitým chronologickým znakom je len sporadické zastúpenie spôn sporej konštrukcie s vnútorným vinitím, ktoré prevládajú v Trenčianskych Bohuslaviciach (Bazovský 2003, 119 a n.) a významne sú zastúpené aj na „Čertovej skale“ v Trenčianskych Tepliciach (Pieta 2000, 135 a n.). Iným dôležitým chronologickým znakom je absencia lyžičkových spôn s rámovým zachycovačom v smolenickom súbore, ktoré sa na území Slovenska a Moravy azda objavili až v mladšej fáze LT D1 (Gebhard 1991, 91; Čížmář 1993, 90; Pieta 2000, 135) a prežívali počas LT D2 (Drda – Rybová 1997, Tab. 5). Podľa spôn sa tak vývoj „oppida“ v Trenčianskych Bohuslaviciach začal neskôr a osídlenie aj pretrvalo dlhšiu dobu, ako na Molpíri.

Zatiaľ ojedinelá je spona typu Almgren 18, ktorá dokladá, že aj po zániku hlavného osídlenia Molpír neupadol do zabudnutia. Prerušenie rozvoja stredo- a neskorolátenského osídlenia podľa chýbajúcich mladších typov spôn zrejme zasahuje hlboko pred začiatok LT D2, teda rok 50 resp. 60 pred Kr. (Karasová 2002, obr. 2 a 3), azda do prvej tretiny 1. storočia pred Kr. K. Pieta (1996, 194 a n.) však nevyklučuje, že súvisel ešte s ťažením germánskych Kimbrov v závere 2. storočia pred Kr. Nálezy zatiaľ ojedinelých keltských mincí, dvoch drobných strieborných bójskych raziab s koníkom (Mínavičová 1998, 221) a striebornej tetrachmy bratislavského typu (Kolníková 2003, 228) skôr zodpovedajú pokračovaniu života na Molpíri v 1. storočí pred Kr., ako zániku hlavnej sídliskovej štruktúry ešte v závere 2. storočia pred Kr. Podľa novšieho datovania tzv. drobných strieborných mincí s koníkom však už môžu pochádzať aj z obdobia po rozmachu osídlenia doloženého spínadlami (Kolníková 1998, 29).

Dostupný archeologický materiál podporuje predpoklad, že keltské osídlenie Pohanskej a Molpíra bolo aspoň čiastočne súčasné (Paulík 1976, 172; Tomčíková – Paulík 2004) a azda aj zánik oboch malokarpatských centier spôsobili tie isté alebo blízke príčiny. Aspoň v Smoleniciach však osídlenie zrejme pretrvalo vpád Kimbrov, ale prinajmenšom v plnej intenzite sa už nedočkalo ani neskoršieho dáckeho konfliktu. Funkciu oboch centier napokon prevzali iné strediská, napríklad Bratislava (Pieta – Zachar 1993, 143 a n.; Musilová – Lesák 1996, 87 a n.) alebo Trenčianske Bohuslavice (Kolníková 1998, 11 a n.; Bazovský 2003, 119 a n.).

Počtý laténsky nálezový materiál z Molpíra, známy skôr zo súkromných zbierok ako z regulárneho výskumu, nastoľuje otázku charakteru a významu tohto výšinného a pravdepodobne aj opevneného sídliska v štruktúre stredolátenského a neskorolátenského osídlenia juhozápadného Slovenska. Medzi opevnené sídla so sústredenou remeselnou produkciou, medzi zárodky stredísk oppidálneho charakteru, ho zaradili už L. Zachar a K. Pieta

(Pieta – Zachar 1993, obr. 104; Pieta 1996, 24). Počet tu nájdených spôn je porovnateľný s počtom spínadiel odkrytých na iných opevnených a dlhodobo skúmaných centrách z doby laténskej, ako je napríklad Tŕisov – 12 spôn a ich úlomkov (Karasová 2002, 250), Stradonice – cez 1 000 spôn (Břeň 1964, 196; Rybová – Drda 1994), Manching – 1 397 (Gebhard 1991), Závist, brána D – 57, resp. 124 (Drda – Rybová 1992, 335), Gelért – 15 (Bónis 1969, 194 a. n.) a pod. Do doby laténskej azda bude možné zaradiť aj významnú časť zatiaľ nespracovaného súboru pracovných nástrojov, militárií a bežných sídliskových nálezov zhotovených zväčša zo železa, v menšom množstve aj bronzu, ktoré sa nachádzajú v súkromných zbierkach. Rozsah a význam osídlenia a jeho vzťah k jednotlivým pásom opevnenia na Molpíri ale môže osvetliť iba revízy výskum.

LITERATÚRA

- BANTELMANN, N. 1972: Fibeln vom Mittelalterschema im Rhein-Main-Moselgebiet. *Germania* 50, s. 98–110.
- BAZOVSKÝ, I. 2003: Nálezy z keltského oppida v Trenčianskych Bohuslaviciach. *Zborník SNM* 97, *Archeológia* 13, s. 119–132.
- BÓNIS, E. B. 1969: Die späteltische Siedlung Gellérthege-Tabán in Budapest. Budapest.
- BŘEŇ, J. 1964: Význam spon pro datování keltských oppid v Čechách. *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – historie, svazek 18, číslo 5*, s. 195–289.
- BŘEŇ, J. 1973: Spony se spojenou středolátskou konstrukcí v Čechách – typologický přehled. (Příspěvek k počátkům kultury keltských oppid v Čechách). *ČNM, Historické muzeum* 142, 1–4, s. 1–25.
- ČIŽMÁŘ, M. 1993: Zur Chronologie der Püchover Kultur in Mähren. *Pam. arch.* 84, s. 86–96.
- DRDA, P. – RYBOVÁ, A. 1992: L'oppidum de Závist. Construction de la porte principale (D) et sa chronologie. *Pam. arch.* 83, s. 309–349.
- DRDA, P. – RYBOVÁ, A. 1997: Keltská oppida v centru Boiohaema. *Pam. arch.* 88, s. 65–123.
- DUŠEK, M. 1974: Der jungallstattzeitliche Fürstensitz auf dem Molpír bei Smolenice. In: *Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa*. Bratislava, s. 137–150.
- DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1984: Smolenice – Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit I. Nitra.
- DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1995: Smolenice – Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit II. Nitra.
- FARKAŠ, Z. – PLACHÁ, V. 2002: Neolitické a eneolitické nálezy z Malých Karpát a otázka vyšších sídlisk. In: *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín 2001*. Nitra, s. 73–89.
- FEUGÈRE, M. 1981: Les fibules de la Gaule Méridionale. De 120 av. J. – C. à 500 apr. J. – C. Thèse pour le doctorat de IIIe cycle présentée devant l'Université de Provence. Aix-en Provence.
- FILIP, J. 1956: *Keltové ve střední Evropě*. Praha.
- GEBHARD, R. 1991: Die Fibeln aus dem Oppidum von Manching. Stuttgart.
- GRAUE, J. 1974: Die Gräberfelder von Ornavasso. Eine Studie zur Chronologie der späten Latène- und frühen Kaiserzeit. Hamburg.
- JANŠÁK, Š. 1930: Staré osídlenie Slovenska. A. Sídliska na pieskových dunách rieky Moravy. B. Hradiská v hornatom teréne. C. Drobnejšie hradiská a sídliská. In: *SMSS* 24, s. 1–67.
- JASTRABÍK, Š. 1975: Smolenice. Bratislava.
- JOVANOVIĆ, B. – JOVANOVIĆ, M. 1988: Gomolava. Naselje mlađeg gvozdenog doba. Novi Sad – Beograd.
- KARASOVÁ, Z. 2002: Spony z keltského oppida na Tŕisově. *Pam. arch.* 93, s. 226–258.
- KOLNÍKOVÁ, E. 1998: Výpoved nálezov mincí o keltskom hradisku v Trenčianskych Bohuslaviciach. In: *Slovenská numizmatika* 15, s. 11–44.
- KOLNÍKOVÁ, E. 2003: Fundmünzen in der Latènezeitlichem Burgwällen und anderen Höhenanlagen in der Slowakei. *SIA* 51, s. 223–246.
- KOSTRZEWSKI, J. 1919: Die ostgermanische Kultur der Spätlatènezeit. Leipzig und Würzburg.
- KÖNYÖKI, J. 1905: A középkori várak. Budapest.
- LOUBAL, A. 1933: Neolit a eneolit v Jedlicskovej zbierke. In: *Kultúra* 5, s. 589–599, 773–781.
- LOUBAL, A. 1934: Neolit a eneolit v Jedlicskovej zbierke. In: *Kultúra* 6, 472–476.

- MEDUNA, J. 1970: Staré Hradisko II. Katalog der Funde aus den Museen in Brno (Brünn), Praha (Prag), Olomouc, Plumlov und Prostějov. Brno.
- MEDUNA, J. 1980: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha.
- MINAROVÍČOVÁ, E. 1998: Další ojedinělé nálezy keltských a římských mincí v katastru Smolenic. In: Slovenská numizmatika 15, s. 221.
- MUSILOVÁ, M. – LESÁK, B. 1996: Neskoro-laténske osídlenie na Hlavnom námestí č. 7 (Kutscherfeldov palác) v Bratislave. Zborník SNM 90, Archeológia 6, s. 87–106.
- PAULÍK, J. 1976: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava.
- PEŠKAŘ, I. 1972: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha.
- PIETA, K. 1982: Die Púchov-Kultur. Nitra.
- PIETA, K. 1996: Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava.
- PIETA, K. 2000: Latènezeitlicher Burgwall und Opferplatz (?) in Tenčianske Teplice. In: „Gentes, Reges und Rom“. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 16, s. 129–153.
- PIETA, K. – ZACHAR, L. 1993: Mladšia doba železná. In: Štefanovičová, T. a kol.: Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava, s. 143–209.
- PLACHÁ, V. – HLAVICOVÁ, J. 1978: Výsledky výskumu na hrade Devín. In: AVANS za r. 1977, Nitra, s. 200–201.
- RYBOVÁ, A. – DRDA, P. 1994: Hradiště by Stradonice. Rebirth of a Celtic Oppidum. Praha.
- SÁNDORFI, N. 1889: A Szomoláni (Pozsonymegyé) östelepröl. AÉ 9, s. 420–423.
- SÁNDORFI, N. 1890: A Szomoláni östelepröl. AÉ 10, s. 66–71.
- SÁNDORFI, N. 1896: Szomolányi ásatások. AÉ 16, s. 109–118.
- STÖCKLI, E. 1974: Bemerkungen zur räumlichen und zeitlichen Gruppierung der Funde im Oppidum von Manching. Germania 52, s. 368–385.
- STRIEWE, K. 1996: Studien zur Nauheimer Fibeln und ähnlichen Formen der Spätlatènezeit. Espelkamp.
- SUCHÝ, B. – MÜLLER, A. 1954: Malé Karpaty. Zo zápisníka turistu. Bratislava.
- TOMČÍKOVÁ, K. – PAULÍK, J. 2004: Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Zborník SNM 98, Archeológia 14, s.
- TURČAN, V. 1994: Další slovanské nálezy zo Smolenic-Molpíra. Zborník SNM 88, Archeológia 4, s. 75–84.
- TURČAN, V. 1995: Nové nálezy ostrôh zo Smolenic-Molpíra. Zborník SNM 89, Archeológia 5, s. 77–82.
- TURČAN, V. 2001: Výšinné polohy v germánskej vojenskej stratégii na strednom Podunajsku. Zborník SNM 95, Archeológia 11, s. 105–110.
- WIELAND, G. 1996: Die Spätlatènezeit in Württemberg. Stuttgart.
- ZACHAR, L. 1977: Príspevok k poznaniu neskoro-laténskeho obdobia na Záhorí. Zborník SNM 71, História 17, s. 35–58.
- ZACHAR, L. 1981: Neskoro-laténske vrstvy na Partizánskej ulici v Bratislave. Zborník SNM 75, História 21, s. 35–57.

LATÈNEZEITLICHE FIBELN AUS DER BEFESTIGTEN LAGE MOLPÍR BEI SMOLENICE

ZDENĚK FARKAŠ

Im Laufe der 90-er Jahre des 20. Jahrhunderts gelang es den Angestellten vom Slowakischen Nationalmuseum-Archäologischen Museum in Bratislava einige Privatsammlungen von archäologischen Funden unterzufangen und teilweise zu dokumentieren, in denen auch Gegenstände aus der befestigten Lage Molpír, eventuell aus deren Nahumgebung im Kataster der Gemeinde Smolenice in der Westslowakei anwesend waren. Molpír, einer der östlichen Ausläufer des Hauptkammes von den Kleinkarpaten, ist vor allem als ein befestigtes Zentrum aus der Hallstattzeit bekannt (Dušek 1974, 137; Dušek – Dušek 1984;

1995), geschützt durch drei bis vier Wallzonen, die drei selbständige Höfe mit einer Gesamtfläche von etwa 12 ha umschließen. Die deutliche Überhöhung der Burgwall-„Akropolis“, welche um 145 m das Gelände von heutiger Gemeinde überragt, ermöglichte die visuelle Kontrolle einer breiten Umgebung, besonders des anliegenden Trnavská Hügellandes bis zum Považský Inovec und unter günstigen Wetterbedingungen bis zu den Burgwällen Zobor und Žibrica bei Nitra.

Jedoch, die zahlreichen und relativ attraktiven Funde haben bereits seit der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts das Interesse von Privatsammlern und Schatzsuchern an sich herangezogen, wobei die technische Verbesserung von Metalldetektoren eine geradezu systematische Durchsuchung und anschließende Exploitation der Fundstelle ermöglichte. 218 dokumentierte Fibeln und deren Fragmente aus den Privatsammlungen, die jedoch nur einen Teil der urtümlichen Menge darstellen, bieten einen neuen Blick auf die Fundstelle und deren Ausnutzung während der Latènezeit. Die meisten Fibeln von der umfangreichen Kollektion wurden aus Eisendraht mit kreisförmigem oder ovalem Durchschnitt hergestellt. Die Bronzefibeln oder deren Fragmente sind bloß durch drei Exemplare vertreten (Abb.8: 1, 34; 12: 25). Der Großteil der Funde aus Smolenice gehört in den breiten Umkreis der Fibeln mit verbundenem Fuß vom Mittellatèneschema, die eine ganze Reihe von Typen, Gruppen und Varianten bilden.

Zu den typologisch ältesten gehört ein Bügelfragment von einer Eisenfibel mit gegliedert von zwei Fußknoten (Abb.7: 11) und eine Bronzefibel vom Typ Mötschwil (Abb.12: 25), die noch mit der Stufe LT C1 zu verbinden sind, obwohl ihre Überlebung auch in der nachfolgenden Periode nicht ausgeschlossen ist. Die meisten Exemplare gehören zu den Fibeln vom Mittellatèneschema mit ungegliedertem Fuß. Vertreten sind die Typen mit Kurzwindung (4 bis 6 Gewinden) und Außensehne, mit Kurzwindung und Innensehne, die Fibeln ähnlich der Variante C von J. Kostrzewski (Kostrzewski 1919, 18 ff., Abb.3) und der Typ mit langer (Armbrust-) Windung. Die Fibeln mit rahmenförmigem Nadelhalter werden bloß durch drei oder vier Reste von eisernen Nadelhaltern und wohl auch durch Derivate der Nauheimer Fibel repräsentiert. Die Kollektion von Gewandspannen ermöglicht somit die Einsetzung der latènezeitlichen Besiedlung Molpír in die Periode LT C2 bis LT D1. Die spärliche Vertretung der Fibeln mit verbundenem Fuß und mit Armbrustwindung und die Absenz von Löffelfibeln mit rahmenförmigem Nadelhalter verschieben dabei den Siedlungsuntergang längst vor den Beginn der Stufe LT D2, wohl noch in das erste Drittel des 1. Jahrhunderts v. Kr. Dieser Annahme können auch die bisher vereinzelt Funde von keltischen Silbermünzen entsprechen (Minařovičová 1998, 221; Kolníková 2003, 228). Eine bisher vereinzelt Fibel vom Typ Almgren 18 (Abb.7: 7) belegt die Tatsache, dass Molpír auch nach dem Untergang der intensiven latènezeitlichen Besiedlung nicht vergessen wurde und seine strategische Lage wieder in der römischen Kaiserzeit an Bedeutung gewann, was z.B. eine eingliedrige Eisenfibel mit rechteckigen Fuß belegt (Abb.7: 24).

Das zahlreiche latènezeitliche Fundmaterial aus Smolenice-Molpír, bekannt eher von Privatsammlungen als von einer regulären Grabung, stellt die Frage nach Charakter und Bedeutung dieser hochgelegenen und wahrscheinlich auch befestigten Siedlung in der Struktur der mittel- und spälatènezeitlichen Besiedlung der Südwestslowakei, die wohl erst durch eine eventuelle Revisionsgrabung gelöst werden kann.